

Mokslo Lietuva

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Nr. 13 (744)

Jau trečiasis Vilniaus universiteto profesorius tapo prestižinės biologijos mokslų organizacijos EMBO nariu

Europos mokslo elitas įvertino Vilniaus universiteto ir Toronto (Kanda) universiteto profesoriaus Artūro Petronio veiklą ir pritarė jo narystei Europos molekulinės biologijos organizacijoje (EMBO). Naujieji nariai buvo paskelbti liepos 9 d. EMBO 60 metų jubiliejaus proga.

„Džiaugiuosi įsiliedamas į elitinį Europos mokslininkų būrį ir garsindamas Lietuvos ir Vilniaus universiteto vardą. EMBO jubiliejus beveik sutampa su kitu, mums dar aktualesniu. Kitais metais sukaks 50 metų Lietuvos molekulinei biologijai. 1975-aisiais tuometiniame Vilniaus universiteto Enzimologijos institute (nuo 1995 m. – Biotechnologijos institutas) profesorius Arvydas Janulaitis pradėjo plėtoti genų inžineriją. Iš šios iniciatyvos ir išaugo bei susiformavo stipri molekulinės biologijos ir biotechnologijos mokykla, kurioje mokslinius pagrindus

įgijau ir aš“, – kalbėjo prof. A. Petronis.

Prof. A. Petronis yra trečiasis Lietuvos mokslininkas, tapęs EMBO nariu. Jo pirmtakai – VU Gyvybės mokslų centro (GMC) tyrėjai prof. Virginijus Šikšnys ir prof. Saulius Klimašauskas. Lietuva EMBO valstybe nare tapo 2016 m. „Esu labai dėkingas visiems savo mokytojams tiek Lietuvoje, tiek užsienyje“, – pažymėjo prof. A. Petronis.

Mokslininkas jau daug metų tyrinėja epigenetinius žmogaus ligų mechanizmus. 2018 m. jis VU GMC inicijavo Epigenetinių tyrimų laboratoriją, bendriems tyrimams suvienijusios Toronto universiteto ir VU GMC mokslininkus, atsiradimą. Vienas iš pagrindinių pastarųjų metų Vilniaus ir Toronto epigenetikų pasiekimų yra susijęs su cirkadinių ritmų epigenetika. Pasak profesoriaus, laiko dimensija epigenetiniuose tyrimuose gali būti itin reikšminga. Tai puiki

niša naujiems svarbiems moksliniams tyrimams, prie kurių turi galimybę prisidėti ir Lietuvos specialistai.

„Naujieji EMBO nariai ir asocijuotieji nariai įnešė didžiulį indėlį į fundamentinius gyvybės mokslų tyrimus, o daugeliu atvejų jų darbas nutiesė kelią inovacijoms, gerinančioms gyvenimo sąlygas visame pasaulyje. EMBO švenčiant veiklos metines, minime esminį jos narių vaidmenį, stiprinant tarptautinius gyvybės mokslų mokslinius tyrimus ir prisidedant prie jos programų bei veiklos. Nuoširdžiai sveikinu visus išrinktuosius“, – kalbėjo EMBO direktorė Fiona Watt.

60-mečio proga EMBO išsirinko 100 naujų narių ir 20 asocijuotųjų narių. Naujai išrinkti ir asocijuotieji nariai gyvena 37 šalyse. Parengta pagal Vilniaus universiteto pranešimą

Prof. Artūras Petronis

ŠIAME NUMERYJE

Lietuvos universitetų mokslininkų tarptautinis pripažinimas ● 1 p.

Aktualijos: kodėl viso pasaulio gyventojai skatinami tapti mankurtais? ● 1, 4 p.

Pokalbis jubiliejaus proga ● 2, 4, 5 p.

Kaip sustabdyti valstybės griovimą? ● 3 p.

Lietuvos Respublikos Seimo pranešimai ● 3 p.

Absolventų patirtys ● 5–6 p.

Jūrinių ūkių perspektyvos Lietuvoje ● 6–7 p.

Tautos istorijos puslapiai: 1941 m. birželio sukilimas ● 7–8 p.

Universiteto atminties diplomai ● 8–9 p.

Kanados lietuvių palikimas – Vilniaus universitetui ● 9–10 p.

Tautos paveldo motyvai – šiuolaikiškai publiškai ● 11 p.

Studentų laisvalaikis ● 11 p.

Netektys ● 12 p.

AKTUALIJOS

Migracijos paktas – grėsmė valstybių suverenitetui

Europos Sąjungos migracijos paktas yra pavojinga ir neapgalvota politika, kuri kenkia valstybių narių suverenitetui ir kelia didelę grėsmę mūsų tautų stabilumui ir saugumui. Vadinamasis migracijos krizės sprendimas yra ne kas kita, kaip Trojos arklys, skirtas užtvindyti mūsų šalį nepatikrintais imigrantais, pakirsti mūsų kultūrinę tapatybę ir primesti mums Europos Sąjungos (ES) liberalią darbotvarkę.

Pirmiausia Migracijos paktas atima iš valstybių narių teisę kontroliuoti savo sienas. Jis verčia valstybes priimti migrantų kvotas, kurių daugelis atvyksta iš regionų, turinčių labai skirtingą kultūrinę ir religinę kilmę. Šis migrantų, daugiausia iš Artimųjų Rytų ir Afrikos, antplūdis jau sukėlė didelius socialinius neramumus ir padidino nusikalstamumą daugelyje Europos miestų. Paktas dar labiau paaštrina šias problemas, nes įpareigoja valstybes priimti dar daugiau migrantų, neatsižvelgiant į jų pačių piliečių valią.

Statistiniai duomenys rodo nerimą keliantį ryšį tarp imigracijos didėjimo ir smurtinių nusikaltimų Europoje. Pavyzdžiui, Vokietijoje nusikalstamumas smarkiai išaugo nuo tada, kai 2015 m. šalis atvėrė duris daugiau nei milijonui migrantų. Pranešimuose nurodoma, kad smarkiai padaugėjo seksualinių užpuolimų, apiplėšimų ir teroristinės veiklos atvejų, o daugelį šių nusikaltimų įvykdė asmenys iš migrantų šeimų. Tai nėra baimės kurstymas, tai – kraupi tikrovė, kurią ES biurokratai nusprendė ignoruoti.

Migrantai kerta tvorą, norėdami išvykti iš Italijos Lampedūzos saloje esančio operatyvinio centro, vadinamo „karštuoju tašku“. Alessandro Serrano / AFP nuotr.

Be to, negalima perversinti Migracijos pakto ekonominės naštos. Migrantų antplūdis daro didžiulį spaudimą mūsų gerovės sistemoms, sveikatos priežiūros paslaugoms ir būsto rinkai. Tokios šalys, kaip Švedija ir Italija, jau dabar stengiasi aprūpinti savo piliečius, jau nekalbant apie tūkstančius atvykėlių, kurie dažnai priklauso nuo valstybės paramos. Dėl šios netvarios naštos senka ištekliai ir didėja mokesčiai sunkiai dirbantiems vietiniams piliečiams, o tai skatina mūsų visuomenių nepasitenkinimą ir susiskaldymą.

Nekontroliuojamos migracijos poveikis kultūrai taip pat kelia nerimą. ES, siekdama

sukurti utopinę daugiakultūrę visuomenę, neatsižvelgia į esminius įvairių kultūrų skirtumus. Integracija pasirodė esanti didžiulė nesėkmė, nes migrantų bendruomenės dažnai lieka izoliuotos ir formuoja paralelines visuomenes. Ši asimiliacijos stoka ne tik trukdo socialinei sanglaudai, bet ir kelia grėsmę mūsų nacionalinio identiteto struktūrai. Matome, kaip palaipsniui nyksta mūsų tradicijos, vertybės ir paveldas, paaukoti ant politinio korektiškumo ir globalizmo aukuro.

Migracijos paktas suteikia teisę nerinktiems ES pareigūnams diktuoti migracijos

■ Nukelta į 4 p.

ĮVEIKTI VERGĄ SAVYJE

Prof. Vytautas Radžvilas

Kaip viskas matyta ir keliai iš giliausių atminties kertelių. Du studentai su žvakelėmis prie Jono Basanavičiaus kapo. Vėlyvas ir tamsus Vėlinių vakaras, kai kapinėse – nė gyvos dvasios. Oi, ne. Iš tamsos išnyra keli ir rūsčiai paklausia, ką su bičiuliu čia veikiame. Rusiškai. Atsakome, kad norime uždegti žvakeles. „U nievo i tak mnogo“ („Prie jo ir taip daug“), – atrėžia mentas, bet su rūgščia fizionomija leidžia uždegti ir netrukdo nueiti savo keliais. Tokios pat ledinės mentų fizionomijos Sąjūdžio laikais po bananų balius.

Didvyriška kova su žvakelėmis. Vis gauda ir gauda tuos nešančius. Beldimas į duris, pro langą pastebėjus raudono vyno butelaitį ant stalo. „Tai ką švenčiat?“ Dokumentų patikra. Kokia nelaimė – vienas bičiulis gimęs Vasario 16-ąją. Nieko nepesų ir pikti gūrina lauk.

Ir štai – po trijų dešimtmečių vėl tas pats. Jie niekur neišėjo. Tik laukė savo valandos ir progos. Ta pati antilietuviška dvasia ir ta pati neapykanta Laisvės kovoms bei pastangos ištrinti jų atmintį. Tik mentai ir „šukšlių surinkėjai“ siunčiami paliepus ne Vilniaus miesto vykdomojo komiteto pirmininkui komunistui, bet Vilniaus savivaldybės merui konservatoriui. Idėjinis grumtynių su žvakelėmis turinys ir praktiniai tikslai nepasikeitė

Žvakutės prie sunaikintos Kazio Škirpos atminimo lentos

nė per nago juodymą.

Vyksta ne tik policijos ir „Grindos“ darbuotojų reidai. Lentos vietoje pričiupta bendražygė sulaukė skambučio iš policijos ir buvo įspėta. Kadaise tai buvo vadinama prevenciniu darbu. Komentuodamas šią savivalę, kitas bendražygis taikliai rašo: „Vilniaus valdžia žmonių reakcijos nebijo. Lietuvis vergas yra gana kantrus. Neišdrįs. Bijos. Todėl daro tai dieną, visiems matant. „Vis tiek jūs neišdrįsite, – sako jie mums į akis. – Bijosite prarasti „dienos davinį“. Iš tiesų: toks įžūlumas dieną net anais laikais buvo retas.“

Pakabinti lentą buvo prasminga vien tam, kad pagaliau būtų stota į atvirą ir sąžiningą akistatą su seniai pribrendusiu klausimu, kaip elgtis tokios savivalės akivaizdoje. Ką daryti, kaip niekada aiškiai pamačius, kad sugrįžtame į LSSR laikus arba, jei atskaitos tašku rinktumėmės šiandieną, gyvename kaip kokios Baltarusijos ar Rusijos policinio režimo sąlygomis?

Piketas prie sunaikintos Kazio Škirpos atminimo lentos

Turbūt jokio kito pasirinkimo, išskyrus atkakliai ir kantriai eiti į smurto prieš taikius žmones ir kultūrinio vandalizmo vietą, tiesiog nebėra. Net ir kantriojo lietuviško vergo kantrybė kada nors turi išsekti. Tiesiog reikia parodyti, o ir patiems sau priminti, kad lietuviai kovojo ne tik už laisvę vedžioti šunelius smėlio pliažu paverstoje Lukiškių aikštėje. Ar tikrai nesama didesnės ir kilnesnės laisvės nei ta, kurią mums nori įpiršti istorinės atminties trynėjai ir reidų prie K. Škirpos paminklo organizatoriai?

Kai kas gali pagalvoti ir paklausti: na, ir ką pakeis tos žvakelės ir gelės? Kas žino, kas žino... Juk argi nėra buvę taip, kad toli gražu ne visada laisvė buvo iškovojojama ginklu ir mūšiuose liejant kraujo upes. Visų laikų represiniai režimai labiausiai bijodavo ne sukilėlių ginklo jėgos. Jie labiausiai bijodavo tylaus kasdienio pilietinio nepaklusnumo. Beginklio ir taikaus, kai piliečiai viešumoje rodo įvairiausias, nuo konkrečių aplinkybių

priklausančias protesto ir nesutikimo su valdžios sprendimais bei prievarta apraiškas. Nuo damų gedulingų drabužių 1863 m. sukilimo metu iki gėlių ir žvakelių dėjimo. Sąjūdis išjudino sistemą dėl vienintelės priežasties, kurią *post factum* pripažino ir KGB vadai: neįprastai daug besišnibždėjusių virtuvėse lietuvių paprasčiausiai išlindo – specialiai vartoju šį žodį – iš namų ir vien todėl tapo nevaldomi bei nesuvaldomi. Ir tai reiškė sistemos griūtį.

Kaip būtų gerai, jeigu ir šių dienų lietuvis pagaliau suprastų, kad jis gali tapti laisvės kovotoju paprasčiausiu būdu – išsiruošęs į kavinukę pasėdėti su draugais, pakeliui į ją ar grįždamas namo trumpam galėtų ir turėtų užsukti į lentos kabojimo vietą ir padėti žvakelę ar gėlę. Kiek nedaug reikia, norint įveikti vergą savyje, ir kaip be galo sunku padaryti tą „kiek nedaug“. Bet gal verta išdrįsti ir pamėginti? *Šaltinis: Pozicija. 2024 06 28*

PASITIKUS JUBILIEJŲ

Prof. Genovaitė Kačiušienė

Genovaitė Kačiušienė 1977 m. baigė Vilniaus universitetą (VU), 1978–1983 m. mokėsi VU aspirantūroje ir 1984 m. įgijo filologijos mokslų kandidato (pagal dabartinę klasifikaciją – mokslų daktaro) laipsnį. 2004 m. Šiaulių universitete atliko habilitacijos procedūrą.

Nuo 1977 iki 2018 m. – Šiaulių pedagoginio instituto (nuo 1997 m. – Šiaulių universiteto) dėstytoja. 1992–1996 m. – Lietuvių kalbos mokymo katedros vedėja, 1996–2005 m. – Humanitarinio fakulteto dekanė, 2004–2018 m. – Lietuvių kalbotyros ir komunikacijos katedros profesorė.

1991–1996 m. – Šiaulių pedagoginio instituto Senato narė, 1996–2016 m. – Šiaulių universiteto Senato narė, 2015–2016 m. – Senato pirmininkė. 2005–2011 m. – Šiaulių universiteto Tarybos narė.

1987–1990 m. lietuvių kalbą dėstė Sorbonos universiteto (Paris 3) Nacionaliniame

LRT laidos apie tarmes filmavimo metu su kolegomis: doc. dr. Juozu Pabrėža, prof. dr. Skirmantu Valentu, Zita Kelmickaite

Rytų kalbų ir civilizacijų institute. Dešimtmetį (2008–2018) buvo Slovakijos Matejaus Belo universiteto Europos kultūrų studijų katedros profesorė. 2007–2008 m. dirbo Ukrainoje, Metropolito J. V. Rutschio Filosofijos-teologijos studijų institute.

Nuo 2017 m. rugsėjo iki 2023 m. balan-

džio buvo Lietuvių kalbos draugijos (LKD) valdybos pirmininkė, nuo 2023 m. balandžio – LKD tarybos pirmininkė. Nuo 2007 m. – Kalbos ir kultūros instituto „Lingua Lituanica“ (Vilnius) bendraturtė ir dėstytoja. Buvo Studijų kokybės vertinimo centro (SKVC), Valstybinės lietuvių kalbos ko-

misijos (VLKK), Latvijos mokslo tarybos ekspertė, periodinių mokslų leidinių „Kalbos aktualijos“ (Šiaulių universitetas), „Jaunųjų mokslininkų darbai“ (Šiaulių universitetas), „Relacjemiędzykulturowe“ (Jogailos universitetas, Krokova, Lenkija), „Valoda“ (Daugpilio universitetas, Latvija), „Reģionālāunsoціālādiālektolģija“ (Daugpilio universitetas, Latvija), „Motus inverbo“ (Matejaus Belo universitetas, Slovakija), „Vita Traductiva“ (Monrealis, Kanada) redakcinių kolegijų narė. 1992 m. stažavosi Grenoblyje, 1994 m. – Paryžiuje, 2007 m. – Romoje. Pagal ERASMUS dėstytojų mainų programą skaitė paskaitas Latvijoje, Prancūzijoje, Slovakijoje, Švedijoje.

Tarptautinės dialektologų ir geolingvistų sąjungos (SIDG) Kandidatų skyrimo komiteto narė, Lietuvos mokslininkų sąjungos, Lietuvos kalbų pedagogų asociacijos, UNESCO Šiaulių klubo, moterų klubo „Ragana“ narė. Šiaulių Rotary klubo „Harmonija“ narė, 2013–2014 m. – šio klubo prezidentė. Viena Trečiojo amžiaus universiteto steigimo Šiauliuose iniciatorių ir programų rengėjų, 1999–2010 m. – šio universiteto Humanitarinio fakulteto dekanė.

Moksliniai interesai: dialektologija, fonetika, fonologija, kompiuterinė ir eksperimentinė lingvistika, sociolingvistika, lietuvių kaip užsienio kalbos mokymas, Europos

REDAKTORIAUS KOMENTARAS

KAIP IŠUGDYTI PILIETINĘ VISUOMENĘ?

Jonas Jasaitis

Savęs suvokimas

Per praėjusius daugiau kaip tris atkurtos Lietuvos dešimtmečius jos gyventojams tenka vertinti pastoviai vykstančias savo socialinės padėties ir aplinkos permainas. Pirmąjį dešimtmetį daugeliui teko susidurti su esminiais pokyčiais, lėmusiais jų darbinės veiklos ir pragyvenimo šaltinių kaitą. Teko keisti profesijas ir darbo vietas, išgyventi nedarbo ir nusikaltėlių siautėjimo laikotarpius, ne kartą ieškoti išeities, kaip pragyventi, kaip aprūpinti namiškius būtiniausias reikmenimis. Ne vienam teko keisti ir gyvenamąją vietą. Iki šių dienų atmintyje išliko milžiniškos norinčių išvykti iš Lietuvos eilės prie Vokietijos ambasados.

Dėl Sąjūdžio idėjų poveikio suformuotą **Keturių milijonų laisvos Lietuvos piliečių viziją** labai greitai pakeitė katastrofiškas jos gyventojų skaičiaus mažėjimas. Besikeičiančios valiutų sistemos privertė suabejoti, kuris piniginis vienetas turi realią vertę, o kuris yra tik tokios vertės iliuzija. Ant kiekvieno kampo atsidarančios valiutų keityklos, staigiai susikuriantys ir dar staigiau išnykstantys „bankai“ liudijo apie tikrovę, kurioje... nebuvo nieko tikro ir pastovaus. Pavyzdžiui, žmogus ką tik padėjo savo paskutines santaupas į solidžias palūkanas žadantį naują „banką“, kuriuo pasitikiėti skatino prabangi jo aplinka, modernūs baldai, išvaizdi labai profesionaliai atrodančių darbuotojų apranga, tačiau po mėnesio užsukęs žadėtų palūkanų, pamatė griuvėsius ardančius kelis darbininkus, todėl nebuvo net ko paklausti, kur dingo „bankas“.

Na ir kas, kad kasdienėje kalboje atsirado tokios sąvokos, kaip „valiutų kursas“, „akcijos“, „investiciniai čekiai“, kad gatvėse greičiau nei grybai rugpjūčio miške dygo kioskeliai, atsidarinėjo vis nauji „kooperatyvai“ ir „akcinės bendrovės“, absoliuti gyventojų dauguma nežinojo, kaip prie tokių permainų prisitaikyti. Savo investicinius čekius į kuriamą kooperatyvą atnešęs žmogelis po kurio laiko sužinodavo, kad tam „kooperatyvui“ jau vadovauja kiti, kurie solidžiu tonu tvirtina apie žmogelio įnašą nieko negirdėję.

Taip atėjo laikas, kai specialybė, dešimtmečius teikusi pragyvenimą, liko nereikalinga. Dar taip neseniai gražiais pasiekimais galėjęs pasididžiuoti kultūros namų meno vadovas tapo bedarbiu, kino teatrai užsitarė, bibliotekos ir vietiniai muziejai ištuštėjo. Vairuotojo ir traktorininko kursas baigęs vyras tapo vieninteliu šeimos išlaikytoju, o net kelių universitetų diplomus įgijusiai ir pagal paskyrimą stropiai dirbusiai žmonai liko tik rūpestis, kad vyras savo kuklų atlyginimą kaip nors į namus parneštų, o ne su naujais bendradarbiais pragertų. Kodėl ramiuose miesteliuose netikėtai ėmė skliti tragiškos žinios apie meno vadovų savižudybes? Uždarytos arba keturis kartus sumažėjusios mokyklos pedagogės išvyko į Vokietiją nusenusių žmonių globoti, o tik porą metų padirbėjusi poliklinikos slaugytoja, įsidarbinusi Norvegijoje, netrukus nuoširdžiai pasigyrė uždirbanti tris kartus daugiau už Lietuvą likusią patyrusią gydytoją. Mokslo centre puikiai dirbusi biologė šiaip taip įsidarbino pradinėje mokykloje, bet švietimo skyriaus inspektorė perspėjo, kad ji galės dirbti tik laikinai, nes neturi pradinukų mokymui skirtą diplomą.

Valstybės esmės nesupratimas

Kas yra valdžia, mums primenama nuolat. Reikia laikyti taisyklių, reikia mokėti mokesčius. O kas yra valstybė? Net ir Sąjūdžio metais jau buvo nedaug likę tokių, kuriems teko kurti Pirmąją (1918–1940) Respubliką ir joje gyventi. Pastarieji galėjo palyginti, kaip gyveno „prie caro“ ir „prie Smetonos“. Jie galėjo matyti, kaip iš esmės pasikeitė tautos gyvenimas, kaip buvo kuriami šeimos ūkiai, kaip jaunoji karta veržėsi mokytis ir ėmė augti Lietuvos miestai. Tai buvo labai sunkaus darbo ir **didelių vilčių** metai. Bet sunku pasakyti, ar daug kas suspėjo pajusti, ką reiškia valstybės sąvoka, nes sava valstybė buvo tik kuriama. O tada užgriuvo pusę šimtmečio trukęs okupacinis režimas, per kurį išaugo dvi naujos gyventojų kartos, savos valstybės nemačiusios.

Kai mano kartos žmonių klausia, kuris laikotarpis buvo šviesiausias, atsakome, kad tai – Sąjūdžio metai. Netikėtai atsirado galimybė **atvirai kalbėti**, o populiariausiu šūkiu tapo žodžiai „Tik nereikia mūsų gąsdinti“. Sieloje tikrai stengėms atsikratyti baimės. Svarbiausia – mūsų buvo daug.

Labai daug. Net kai dabar televizijos laidose parodo žmonių pilną Vingio parką, pirmasis įvaizdis vis tiek tebėra susijęs su Sąjūdžio mitingais. Kaip galėjo mus paveikti virš milžiniškos minios blerbiantis karinis sraigtasparnis, nors ir su iškištais ginklų vamzdžiais? Niekaip. Net jame sėdėję suprato, kad susirinkusieji nepuls į paniką. Buvo Baltijos kelias su niekada nematytais automobiliukų grūstimis, su iš lėktuvėlio barstomomis gėlėmis ir vienas kito nepažįstančių žmonių susikabinusios rankos – vienu metu visose trijose Baltijos šalyse. Net kruvinąją Sausio 13-osios naktį pasirošusieji mus žudyti pripažino: „Slyškom mnogo miasa“ („Per daug mėsos“). Net tie suvokė, kad visų neišžudys, o bausmė už taikių beginklų susirinkusiųjų žudynes gali pasiekti ne tik tuos, kurie komanduoja, bet ir tuos, kurie žudo. Mūsų radijas, mūsų televizija buvo atgauta – užpuolikai išsinešdino, palikdami išvogtas ir šlykščiai priterštas patalpas.

Bet nuo 1992-ųjų į valdžią sugrįžę kolaborantai nepaliaudami daužė mūsų susitelkimą. Per pastaruosius tris dešimtmečius jie traiskė ir mindė mūsų viltis, kad turėsime savo valstybę, absurdiškoms „reformoms“ griovė švietimo ir kultūros institucijas, draskė akademinę bendruomenę, o galų gale pasikėsino ir į tautinės kultūros paveldą, į šeimą, į visą krikščionišką moralę, net į žmogaus prigimtį. Tai jie ėmė skleisti mitą, kad Lietuva yra ten, kur apsigyvena bent vienas lietuvis. Tai jie sunaikino šimtus vietinių mokyklų ir sveikatos apsaugos punktų, ištrynė iš Lietuvos žemėlapių šimtus užmiesčio vietovardžių. Tai jie sukiojo į valdžios institucijas savo atžalas, „dėdes ir pusbrolius“, pristeigdami jiems viceministrų, patarėjų ir visokias kitokias pareigybes. Jie užkrėtė tautą primityviausio individualizmo ir savęs niekinimo epidemijų bacilomis. Net televizijos žinių laidose rodydami absurdiškus reportažus apie tai, kaip praeiviai („liaudis“) vertina tai, kas vyksta Lietuvoje, pastoviai formuoja vaizdinį, kad tautai niekas neberūpi. Išsigimęs elgesys pristatomas kaip naujoviškumo ir tolerancijos apraiškos. Orientuojamasi į tai, kad nebėra jokių dvasinių pareigų, kad švenčiausi jausmai gali būti prilyginti primityviam fiziniam pasitenkinimui. Ar ne į tokią elgseną orientuoja absurdiškoji „gyvenimo įgūdžių ugdymo programa“, kuri, neatsiklausus tautos, įkišta kaip privalomas programinis kursas?

Proto ir sąžinės nepraradęs žmogus puikiai supranta, kad šeima, suteikianti prasmę gyvenimui, reikalauja ir atsakomybės, ir būtinybės vykdyti kasdienes, tarp jų ir buitines pareigas: užsidirbti pragyvenimui, išauklėti vaikus, išlaikyti susirgusius, pasirūpinti vienišais giminačiais, kurti šeimos tradicijas, ugdyti gimtųjų namų trauką. O jei nekuri šeimos, tai neturi ir jai būdingų pareigų: „bimbinėji“ savaitgaliais su panašaus nusiteikimo individais, neva gyvenančiais savo malonumui. Neva šeimos nariui būdingomis pareigomis pasirūpins valdžios institucijos: nusenusių tėvus priglauš „globos“ namai, neprižiūrėtai vaikais pasirūpins policija ir socialinės globos tarnybos.

Ar kas nors suskaičiavo, kiek mokyklų pastatų dabar tapo senelių prieglaudomis? Vien savame rajone matau du tokius atvejus. Argi tai rodo Lietuvos klestėjimą? **Kodėl taip katastrofiškai daugėja žmonių, praradusių gyvenimo prasmę?** Kodėl net vaikų darželiuose plinta narkomanija? Kodėl vaikystę, jaunystę ir brandą bandoma užnuodyti kvaišalais? Bet juk gerai žinome, kad kvaišalų platinimas jau seniai yra virtęs pelningiausiu verslu. Kam dar rūpi, kad net įprastinis cigarečių rūkymas sutrumpina gyvenimą mažiausiai septyneriais metais? Bet jei nesuvokiama gyvenimo prasmė, tai kam turi rūpėti, kad žmogus ilgiau sveikai gyventų?

O gal dar galima atsikvošėti ir suvokti tautos kultūros ir valstybės prasmę?

Praėjusi Dainų šventės savaitė gal net kiek netikėtai sugrąžino viltį, kad dar ne viskas prarasta. Visą savaitę **Vilnius vėl buvo tapęs lietuviškas.** Buvo priminta, kad tauta į pasaulio kultūros lobyną įnešė nepakartojamą vertybę – Dainų švenčių tradiciją. O svarbiausia – Dainų šventės ir Valstybės dienos dalyvių vėl buvo daug. **Labai daug.** Kai dainininkų kolonos kilo į kalną, kai jos kartu su pakiliai nusiteikusių žiūrovų miniomis užtvindė Vingio parką, tai parodė, kad tauta – dar nenužudyta, kad valstybės atkūrimo siekis – nesunaikintas. Taigi tikrai nereikia mūsų gąsdinti. Iki rudenį numatytų Seimo rinkimų tauta turi susitelkti. Turi suvokti, kad mechaniški balsavimai už tariamus „konservatorius, liberalus ir socialdemokratus“ yra beprasmiški. Mes turime prisiminti ir pakartoti **Sąjūdžio pamokas.** (Tęsinys – kitame numeryje)

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

LIETUVOS RESPUBLIKOS
SEIMAS

Aukštaitijai pažadėtas „Pajūrio ekspresas“. AB Lietuvos geležinkeliai, birželį gavusi Lietuvos Respublikos Seimo nario Bronislovo Matelio kreipimąsi dėl naujo maršruto Panevėžys–Klaipėda įgyvendinimo galimybių, užtikrino, kad šis maršrutas yra įtrauktas į strateginius bendrovės tikslus. 2026 metais bendrovė gaus naujų traukinių ir planuoja paleisti vadinamąjį „Pajūrio ekspresą“, kuris sujungtų tiesioginiu geležinkelio maršrutu Vakarų Lietuvą su Šiaurės rytų regionu. Vėžė jau yra, tad naujos tiesios nereikės. Šiuo metu vertinama šio maršruto ekonominė ir socialinė nauda valstybei.

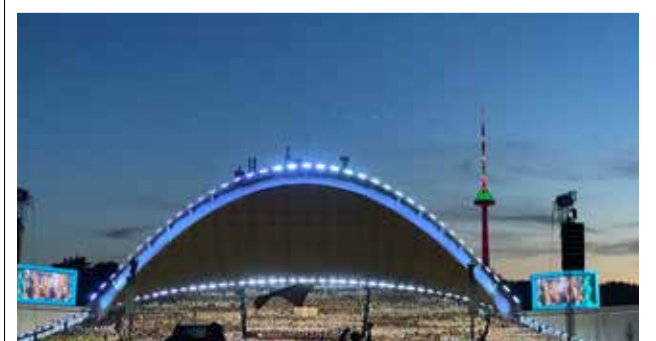
Geresnis viešasis susisiekimas tenkins visuomenės poreikius. Tiesioginiu traukinio maršrutu Panevėžys–Klaipėda naudotųsi ne tik panevėziečiai, bet ir visos Panevėžio apskrities gyventojai. Traukinys jiems būtų puiki alternatyva kelionei automobiliu, kai kelionės tikslą pasiekti galima nevairuojant ir negaištant laiko spūstyse bei degalinėse, nesirūpinant automobilio statymu kurortuose. Dabar Panevėžio regiono gyventojai labai pasigenda galimybės nuvykti tiesioginiu traukinio reisu iš Panevėžio į pajūrį, kokią turi Vilniaus ir Šiaulių gyventojai.

Europos Komisija palankiai vertina plano „Naujos kartos Lietuva“ reforminius veiksmus, tačiau ragina paspartinti plano įgyvendinimą. Liepos 9 d. Seime lankėsi Europos Komisijos Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo darbo grupės generalinė direktorė Selin Goe (*Céline Gauer*) ir jos vadovaujama delegacija. Susitikimo su Europos reikalų komiteto ir specializuotų komitetų pirmininkais bei nariais metu pasikeista nuomonėmis apie Lietuvos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano „Naujos kartos Lietuva“ pasiekimus ir diskutuota apie mokesčių reformos įgyvendinimą.

Planas „Naujos kartos Lietuva“ apima investicijas, kurios gali būti efektyvios ir nukreiptos ten, kur jų labiausiai reikia, tik įgyvendinus valstybei svarbias struktūrines reformas. Šiandien Lietuva yra intensyviame plano įgyvendinimo etape – įgyvendinta daugiau nei du trečdaliai reforminių veiksmų energetikos ir pastatų energinio efektyvumo didinimo, skaitmeninimo ir švietimo srityse, įsibėgėjo ir investicijos.

Daugeliu atvejų reformas patvirtino Seimas, priimdamas įstatymus, kuriais sprendžiamos tiek ilgalaikės problemos, tiek prioritetai naujame geopolitiniame kontekste, susiję su energijos nepriklausomybės stiprinimu ir atsinaujinančios energijos šaltinių efektyvesniu panaudojimu. Reaguodama į geopolitinę realybę iššūkius ir siekdama ekonomikos atsparumo, Lietuva 2023 m. planą atnaujino. Daug daugiau dėmesio skirta atsinaujinančių energijos išteklių plėtrai ir perėjimui prie aukštos pridėtinės vertės verslo, diegiant aplinkai palankias, mažaatliekes ir pažangias bei skaitmenines technologijas. Į šias dvi sritis sukoncentruotos papildomos plano investicijos. Reformos taip pat pasipildė svarbiais veiksmais, nukreiptais į investicinę aplinkos atsinaujinančios energijos išteklių vystytojams gerinimą, gynybos ir saugumo pramonės, žaliųjų finansų skatinimą, viešųjų pirkimų sistemos tobulinimą, socialinių paslaugų kokybės užtikrinimą.

Planas „Naujos kartos Lietuva“ parengtas pagal ambicingą Europos Sąjungos finansavimo instrumentą, sukurtą reaguojant į pandemijos sukeltas ekonomikos problemas. Lietuvai skirtas finansavimas apima 3,8 mlrd. eurų investicijas (2,30 mlrd. eurų subsidijos lėšos ir 1,55 mlrd. eurų paskolos lėšos) ir sudaro net 5,4 proc. metinio Lietuvos bendrojo vidaus produkto. Plano tikslai turės būti pasiekti iki 2026 m. rugpjūčio pabaigos.

Šventė Vingio parke. T. Jasaičio nuotr.

PASITIKUS JUBILIEJŲ

■ Atkelta iš 2 p.

kultūrų studijos, suaugusiųjų švietimas. Daugiausia tiria lietuvių kalbos tarmių fonologinę sistemą.

Jubiliejaus proga skelbiame prof. dr. Skirmanto Valento pokalbį su profesore Genovaite Kačiuškiene.

– Mieloji kolege, sveikindamas su gražia gimtadienio sukaktimi, norėčiau prisiminti gerai žinomą tiesą, kad viską atsinešame iš labai ankstyvos vaikystės – dar toli gražu iki mokslų. Prisimenu Tavo interviu su seserimi, LMTA ir MRU prof. Irena Kruopiene, kad vaikystėje jus pirmiausia išgirdavo dainuojančias, o tik paskui pamatydavo. Muzika, melodija – ar tik ne čia pirmasis žingsnis į kalbotyrą? Juk dainuoti išmokote tikriausiai anksčiau negu skaityti? Beje, esu įsitikinęs, kad judviejų dainavimą girdėjo ne tik Kiburuiose, Kiemėnuose, bet ir Latvijoje!

– Labai įdomiai, tiesiog žurnalistiškai formuluoji tuos klausimus. Norom nenorom provokuoji atsiverti. Puikiai pastebėjai – visai galimas daiktas, kad už pustrčio kilometro nuo mano gimtinės esanti Latvija mūsų dainavimus ne tik girdėdavo, bet ir atlikėjas pažindavo iš veido, nes dažnai važiuodavome į už keliolikos kilometrų esančią Bauskę apsipirkti. Mums, vaikams, aišku, pirmiausia rūpėdavo nusipirkti pačių skaniausių latviškų plombyrinų ledų su razinom, krečiamų į vaflinius kaušelius tiesiog iš apšarmojuosio bidono...

Taip, daina mūsų vienkiemyje skambėdavo kasdien ir ramų vakarą plisdavo aukštaitiškam lygumom toli toli. Pasiekdavo ir netoliese esančios Kiburų pradinės mokyklos mokytojų – Felicijos ir Jono Baikų – ausis. Kaip yra pasakoję kaimynai, jie kasmet laukdavo mūsų pasidainavimų, netyčia išėję į lauką arba plačiau prasivėrę langus. Kas ten dabar besužinos? Įvairių įvairiausių žanrų jos, tos mūsų dainos, būdavo. Ir senovinės, kurias Mamytė vadindavo senoviškomis. Tai liaudies dainos, kurias į mūsų šeimą ir atsinešė Mamytė, puiki dainininkė, jų išmokusi iš savo Tėvelio Antano Banio iš Gudelių kaimo, turėjusio labai gražų aukštą balsą ir grojusio keliomis armonikomis.

Man iš vaikystės labiausiai įsiminė ne tiek tai, kokias melodijas vinguriuodavo senelis, o kaip keistai kvėpėdavo ir gausdavo viršuje plačiai išsiskleidžiančios, o apačioje siaurai susiglaudžiančios nepaprastai gražios armonikų dumples... Dainuodavome ir širdį veriančius romansus – visą Mamytės jaunystės dainų repertuarą, ir tremtinių dainas, net neįvardijama kalba (kažkas yra sakęs, kad lyg kažkokia idiš atmaina) atlikdavome Vaškų mokyklos smetoninių laikų himną „Alachs yr Dievs, Alachs yr pons...“

Kas žino, gal kai kurie nežinomi dainų žodžiai, jų melodija ir ritmika, o gal Mamytės Elzės Ručinskienės, darbščiosios krašto siuvėjės, nepraradusios gražaus balso iki pat savo 93-ųjų, lemtingųjų metų, nepaprastai vaizdinga vaškietiška tarmė, man pačiai to net nežinant ir nesuvokiant, klojo pagrindą, o vėliau ir nukreipė mane link kalbotyros. Štai mano jauniausioji sesė Irutė pasirinko studijuoti filologiją ne vien tik sekdama manimi, bet ir sužavėta 1970 metais Vilniaus universitete įkurtos kraštotyros „Ramuvos“, kuriai priklausiau ir aš, mūsų krašte negirdėtų dainų repertuarą, kurį, grįžusi atostogų, nuolat demonstruodavau...

Rimčiau kalbant, matyt, mano genuose buvo daugiau humanitarikos, lituanistikos. Nors mokykloje sekėsi ir patiko beveik visi dėstomi dalykai, tačiau jau ketvirtoje klasėje mokytojas J. Baikamane įpareigojo būti jo pagalbininku – prieš pamokas iš mokytojo

Su kolegomis – Lietuvių kalbos draugijos Šiaulių skyriaus nariais

diktantų knygos (!) silpniau rašantiems mokiniais diktuoti diktantus. Nenusakomas jausmas ir atsakomybė! Vėliau, jau kitose mokyklose, dažnokai, mokytojų pakviesta prie lentos, skaitydavau įvairiausių savo rašinėlius ar rašinius... Tekdavo dalyvauti ir įvairiuose konkursuose ar olimpiadose...

– Pirmoji Tavo mokykla – pradinė – buvo Kiburuiose, o ją baigus – dilema: važinėti į Vaškus, kur užsienio kalba – angli, ar per gražiausią Tavo pasaulio upę (greičiausiai latvišku vardu – Yslykį) – į Kiemėnų aštuonmetę su dėstoma prancūzų kalba. Gal teisingai pasirinkta kryptis – per Yslykį (o ne Neris Vilniuje, Sena Paryžiuje ar Dunojos Slovakijoje) Tau davė pagrindinę gyvenimo kryptį?

– Tiesą sakant, pirmiausia tekdavo įveikti dar vieną – pirmąjį – prie pat namų tekantį upelį Drukį, per kurį buvo permestas tik lieptas. Jo upeliu net ir nevadinom. Vadinom jį tiesiog grioviu, pavasarį sužydi skaisčiai geltonomis purienomis, o vasarą beveik ir išdžiūstančiu... Tik prie Kužmiškio, jau arčiau Kiemėnų, normaliu vieškelio tiltu su geležiniais turėklais pereidavau Tavo pirmą gražiausią pasaulio upę – Yslykį, į kurią šaltomis pusningomis mūsų laikų žiemomis, grįždamos po pamokų, nuo tų turėklų, išpūstos plisuotas uniformas, ir šokinėdavom. Jokių upių ar upelių nebūdavo pakeliui į Kiburų pradinę – tik tiesiai per lauką – ir jau mokykloje. Nei draugų, nei nuotykių – ir vieno, ir kito man labai trūkdavo... Tačiau šią kasdienę nuobodę sugebėdavau pavairinti. Kartu su toliau gyvenančiais vaikais apskurdavau didžiulius ratus, ištyrinėdavau ir išmatuodavau pakeliui buvusių balų ir griovių gylį, kol grįždavau namo.

Gal tie nuo vaikystės apskukai sukti ratai,

Su seserimi doc. dr. Irena Kruopiene LKD XXI suvažiavime Vilniaus universitete

išžvalgytos apylinkių upelės ir paskatino pasidomėti, o kas yra už jų... Taip netikėtai pamačiau ir Seną Paryžiuje, ir Dunoją Slovakijoje, ir daug kitų vandenių... Tiesą sakant, pasirinkta Kiemėnų aštuonmetė, po to – ir Saločių vidurinė mokykla su dėstoma užsienio kalba (prancūzų) – po keliolikos metų man atvėrė Sorbonos universiteto (Paris 3) Nacionalinio Rytų kalbų ir civilizacijų instituto duris, kur trejus metus – pirmajai lituanistei iš tarybinių laikų Lietuvos – teko laimė dėstyti lietuvių kalbą prancūzams, o dar po kelerių metų – ta pačia prancūzų kalba dešimtmetį dėstyti įvairias disciplinas ir Matejaus Belo universiteto Baska Bystricoje (Slovakija) magistrantams ir doktorantams, vadovauti magistro darbams ir daktaro disertacijoms, būti Europos kultūrų studijų programos profesore-garante.

Savaime suprantama, be katedros kolegų,

šėimos geranoriško požiūrio, ypač vyro Algimanto nuolatinio palaikymo, viskas būtų buvę daug sudėtingiau arba iš viso nieko nebuvę...

– Kai 1972 m. įstojai į lietuvių filologiją Vilniaus universitete, pradėjai lankyti dar jauno, dar tik docento Alekso Girdenio lietuvių kalbos mokslinį būrelį. Ko jis išmokė? Susikaupimo? Įsiklausymo į garsus? Apmąstymo, ko esama anapus garsų, kaip garsuose atsiranda prasmė? Vėliau A. Girdenis buvo ir Tavo daktaro disertacijos vadovas. Tyrinėjimai gražiai sugulė į monografiją „Šiaurės panevėžiškių tarmės fonologijos bruožai“ (Vilniaus universiteto leidykla, 2006).

– Nors puikiai kalbėjau (ir iki šiol kalbu) tarmiškai, tačiau lietuvių kalbos moksliniame būrelyje buvo aiškiai suformuluotos tarminės nuostatos. Pirmiausia čia išmokau dar labiau mylėti ir gerbti savo gimtąją – šiaurės panevėžiškių – tarmę, ja didžiulis. Turėjau galimybę šiek tiek pažinti ir kitas, ypač šiaurės žemaičių (nepakartojamo būrelio vadovo docento, vėliau – profesoriaus, akademiko A. Girdenio gimtąją, jo vartotą net sostinėje, bendraujant su sūnumis ar sutiktais kraštiečiais žemaičiais), taip pat ir taviškę – kupiškėnų, nes tame būrelyje lankydavai ir Tu. Čia pradėjau tikrai svokti, kad tarmės yra didžiulis turtas kalbotyros mokslui, jo tyrėjams. Kokių tik bendrinės lietuvių kalbos garsų, intonacijų, gramatinių formų, įvairių kalbinių konstrukcijų atitikmenų ar probaltiškų elementų galima rasti dabartinėse lietuvių kalbos tarmėse ir šnektose! Nuo antrųjų studijų metų iki pat šiandienos dialektologija yra ir mano meilė, ir nesibaigiantis tyrinėjimų laukas.

– Trejus metus dirbai Sorbonos universitete, net dešimt – Matejaus Belo universitete Slovakijoje ir kitur. Atsivežei idėjų, kurios iš Šiaulių paplito visoje Lietuvoje, pavyzdžiui, diktantas, akivaizdžiausiai rodantis raštingumą. Ką galėtumei pasakyti apie kalbos politiką Prancūzijoje? Kuo skyrėsi šių universitetų dėstytojų darbo sąlygos, požiūris į mokslą, dėstytojų ir studentų santykiai nuo Šiaulių universiteto (1997–2020)? Kas lėmė ištisių Šiaulių universiteto segmentų (pirmiausia – lituanistikos studijų) išnykimą?

– Diktuotoja, kaip minėjau, esu nuo 10 metų... Todėl, dirbdama Prancūzijoje, negalėjau neatkreipti dėmesio į kasmet vykstančius ir per televiziją transliuojamus diktantų konkursus, kurių prizų fondas siekdavo dešimtis ar net šimtus tūkstančių frankų. Pas mus tokio fondo, aišku, nebuvo, viskas vyko paprasčiau, bet nugalėtojai ir prizininkai nelikdavo be apdovanojimų.

O pradžia – kaip visuomet. Apie renjamus Prancūzijoje diktantus papasakojau kolegoms lituanistams ir labai greitai kartu su Lietuvių kalbos draugijos nariais (ačiū jiems visiems už palaikymą) nutarėme parsivežtą

Migracijos paktas – grėsmė valstybių suverenitetui

■ Atkelta iš 1 p.

politiką, taip faktiškai uzurpuojant suverenitą tautų valdžią. Toks iš viršaus nuleistas požiūris yra tiesioginis išpuolis prieš demokratiją, nes juo apeinama žmonių valia. Ne paslaptis, kad ES jau seniai siekia įgyvendinti federalistinę darbotvarkę ir sukurti centralizuotą supervalstybę nacionalinio suvereniteto sąskaita. Migracijos paktas yra dar vienas šio klastingo plano, kuriuo siekiama susilpninti atskiras šalis ir sustiprinti Briuselio valdžią, žingsnis.

Didelį susirūpinimą kelia ir su masine migracija susijęs pavojus saugumui. Europa ne kartą buvo tapusi islamo ekstremistų taikiniu, daugelis jų pasinaudojo migrantų krize ir prasiskverbė prie mūsų sienų. Siaubingi išpuoliai Paryžiuje, Briuselyje ir Berlyne tragiškai primena, kokių pasekmių gali turėti nerūpestinga imigracijos politika. Toliau priimdami daugybę migrantų iš tero-

rizmo kamuojamų regionų, mes iš tikrųjų importuojame grėsmę į savo bendruomenes. Migracijos paktas niekaip nespėdžia šių saugumo grėsmių, o pirmenybę teikia migrantų teisėms, o ne Europos piliečių saugumui.

Europos Sąjungos migracijos paktas yra labai ydinga ir pavojinga politika, kelianti grėsmę mūsų suverenitetui, saugumui ir gyvenimo būdai. Būtina atmesti šį paktą ir pasipriešinti ES pertekliniams veiksams. Mūsų tautos turi susigrąžinti savo sienų ir imigracijos politikos kontrolę, užtikrindamos, kad ji tarnautų geriausiems jų piliečių interesams. Vienintelis būdas apsaugoti savo paveldą, išlaikyti saugumą ir išsaugoti suverenitetą – išardyti šį destruktivų paktą ir įtvirtinti savo nepriklausomybę nuo autoritarinių Europos Sąjungos gniaužtų. Šaltinis: Pozicija.org - europeanconservative.com, 2024 07 02

PASITIKUS JUBILIEJŲ

■ Atkelta iš 4 p.

idėją pabandyti taikyti pas mus, Šiauliuose. Kasmėt (ačiū kolegai Algirdui Malakauskui), 25 metus iš eilės, toks lietuvių kalbos diktanto konkursas, skirtas Motinos dienai, vykdavo Šiaulių universitete ir sulaukdavo gausaus įvairiausio amžiaus dalyvių būrio ne tik iš Šiaulių krašto ar aplinkinių rajonų, bet ir iš Vilniaus.

Pradėjus rengti Nacionalinį diktanto konkursą, šią idėją perleidome Šiaulių Gegužių progimnazijai, kuriai vadovauja aktyvi LKD narė Silvija Baranauskienė. Jos dėka šiaulietiško diktanto tradicija sėkmingai tęsiama su miesto Lieporių mikrorajono mokiniais ir mokytojais.

Apie kalbos politiką minėtose šalyse galėčiau kalbėti tik iš dabartinių pozicijų, nes tuo metu Lietuvoje jokių kalbos politikos gairių nebuvo kuriama, bet kalbos taisyklingumu, grynumu buvo ištis rūpinamasi: prisimename nuolatines televizijos ir radijo laides, kalbai skirtus skyrelius laikraščiuose. Savaiame suprantama, buvo leidžiami teoriniai ir praktiniai lietuvių kalbos veikalai,

vadovėliai ar kiti leidiniai.

Prancūzijoje kalbos taisyklingumu ir grynumu jau kelis šimtmečius rūpinasi Prancūzų akademija, kuri yra daug griežtesnė už Valstybinę lietuvių kalbos komisiją. Ypač daug dėmesio skiriama politikams – netaisyklingai kalbantys politikai netoleruojami, todėl beveik visi pretendentai į politikus yra lankę retorikos kursus, kuriuose ne paskutinę vietą užima ir gana subtilūs kalbos dalykai. Universitetinės studijos daug kuo nesiskiria – studentai visur yra studentai, ypač turint prieš akis dabartinę situaciją. Kiek man teko pastebėti, Prancūzijoje pasikaitoms yra skiriama mažiau valandų negu pas mus, jos išdėstytos konkrečiomis dienomis, dažniausiai per dvi dienas, todėl studentai lygiagrečiai gali studijuoti ir kituose universitetuose. Slovakijos studijų struktūra panašesnė į Lietuvos, tik pastebėjau, kad yra labai gerbiami pedagoginį vardą ar mokslo laipsnį turintys kolegos: jiems universitete gana dažnai skiriami atskiri darbo kabinetai su visa reikalinga įranga.

Dėl Šiaulių universiteto man labai skauda

ir dar ilgai skaudės – išsklaidyti puikiai savo srities specialistai, palikta tik pedagoginė kryptis, o dalykų mokytojų kasmet trūksta šimtais... Lituanistinės katedros buvo stipriausios ne tik Šiaulių universitete... Sudaužytos ir išnaikintos, ką čia ir bepridėsi...

– Turėjai daugybę pareigų (katedros vedėja, dekanė, senatorė, Senato pirmininkė), įvairių klubų (pradedant „Rotary“ ir baigiant „Raganomis“ – galima vardinti ir atvirkštine tvarka!), itin aktyvi LKD narė. Iš kur viena moteris gali semtis tiek energijos?

– Man patinka dirbti ir bendrauti su įvairiausių profesijų ir pomėgių turinčiais žmonėmis. Po studijų Vilniaus universitete Lietuvių kalbos institutą, kur turėjau dirbti akademiko Kazio Ulvydo komandoje, Žodynų skyriuje, paskutinę akimirą pakeičiau į Šiaulių pedagoginį institutą, nes supratau, kad visada man bus daug įdomiau dirbti su studentais, o ne su žodžiu, kad ir labai vaizdingų ir retų, kortelėmis. Ir nesigailiu...

– Pagrindinis Tavo mokslinis interesas – dialektologija, tarmių mokslas. Šiauliai, kaip žinoma, priklauso vakarų aukštai-

čių šiauliškių patarimei. Pastaruoju metu propaguojama idėja skelbti Šiaulius Žemaitijos sostine (kažin, ką apie tai mano Telšiuose?). Netgi siūloma idėja įtvirtinti žemaičių tarmę kaip regioninę kalbą, dėstyti ją darželiuose ir mokyklose. Ką manai šiuo klausimu?

– Pasaulio ir Europos didieji miestai (o Šiauliai toks ir yra Lietuvoje) negali ir neturi būti priskirti vienai kuriai nors tarmei, nesvarbu, kokiame tarmės plote ar teritorijoje jis būtų, nes tai – kultūros, mokslo, pramonės, didesnių karjeros galimybių ir kitos traukos centrai. Todėl čia gali sutikti ne tik vakarų aukštaičių šiauliškių, bet ir kauniškių, ir panevėžiškių, ir net kupiškėnų Skirmantą Valentą. Natūralu, kad čia gyvena ir kaimyninių žemaičių ar net dzūkų. Aukštaičiai netaps žemaičiais, kad ir ką jiems bruktume, kaip ir tikri žemaičiai visada liks tikrais žemaičiais... Ar reikia susipriešinti iki šiol taikiai gyvenusiems miestiečiams? Nemanau. Esame „ant rubežiaus“ ir tuo didžiokimės, nes kitiems Lietuvos didiesiems miestams nėra taip pasisekę... ■

JAUNŲJŲ TYRĖJŲ PATIRTIS

LABORATORIJA – BE SIENŲ

Praktika Čekijoje, stažuotės Taivane, Lenkijoje ir Prancūzijoje – tai tik dalis mokslinių Andriaus Pakalniškio kelionių, leidusių įgyti patirties tarptautinėse laboratorijose, dirbti su mokslininkais iš viso pasaulio ir publikuoti mokslinius straipsnius. Vilniaus universiteto (VU) Chemijos ir geomokslų fakulteto doktorantas teigia, kad stažuotės užsienyje turėjo didžiulę įtaką moksliniam tobulėjimui, naujų tyrimo metodų išbandymui ir tarptautinėms pažintims, atvedusioms iki bendradarbiavimo projektuose.

Praha tapo vienu mėgstamiausių pasaulio miestų

Mokykloje A. Pakalniškiui geriausiai sekėsi tikslieji mokslai, todėl jis, ilgai nesvarstęs, pasirinko Chemijos studijas VU Chemijos ir geomokslų fakultete: „Jau beveik 10 metų dirbu šioje srityje: baigiau bakaluro, magistrantūros studijas ir dabar studijuojau doktorantūroje. Prie tokio apsisprendimo prisidėjo nuolat skatinanti bendruomenė, palaikanti naujas mokslines idėjas, ir universiteto suteikiamos tarptautinės patirties galimybės.“

Studijų metu aktyviai dalyvavęs „Erasmus“ mainų programoje, doktorantas sako, kad tai buvo neįkainojama patirtis, ugdanti savarankiškumą ir problemų sprendimo įgūdžius. Ypač įsimintinos buvo pirmosios kelionės. „Kai vykau į Čekiją, nebuvo taip lengvai prieinamo interneto, kaip dabar visoje Europoje. Mane pasitiko žmogus, kurį mačiau pirmą kartą, ir padėjo pasiekti bendrabutį, o prie priėmimo stalo sėdėjo moteris, nekalbanti angliškai“, – apie pir-

mąjį įspūdį pasakoja A. Pakalniškis. Nepaisant tokių išbandymų, ryšiai, užsimezge diskutuojant su profesoriais ir kolegomis, nenutrūko: A. Pakalniškis su kolega, drauge dirbusiu mainų Čekijoje metu, bendrauja ir mokslinius tyrimus atlieka iki šiol. Jis sako: „Savaitgaliai „Erasmus“ programoje dažnai būdavo laisvi, todėl buvo galima daug ką veikti. Per tuos keturis mėnesius Praha tapo vienu mėgstamiausių miestų, kuriuos teko aplankyti. Įgijau teigiamos patirties ir moksliniu požiūriu, kadangi universitetas labai aukšto lygio, ir asmeniškai, nes pajutau naują kultūrą, keliavau, susipažinau su naujais žmonėmis.“

Bakaluro darbą parašė iš praktikos metu surinktų duomenų

Kalbėdamas apie studijų ir mainų išvykų derinimą, A. Pakalniškis sako, kad išlaikyti gerus studijų pasiekimus nėra sunku, nes daugelyje bakaluro studijų programų praktika yra privaloma studijų dalis, tačiau kur ją atlikti, dažnai priklauso nuo paties studento pasirinkimo: „Po trečiojo kurso galima turėti keturis mėnesius praktikos – du vasarą ir du pirmuosius mėnesius rudens semestre. Jos metu surinkau duomenų, kuriuos panaudojau grįžęs, kai rašiau bakaluro darbą. Gaila, bet magistrantūros metu buvo karantinas ir planai paskutiniame semestre išvykti į Portugaliją liko neįgyvendinti.“

Pasak A. Pakalniškio, doktorantūroje suderinti planus išvykti dar lengviau, o atsitraukus nuo įprastos veiklos, būnant užsienyje, nesunku susitelkti į mokslą: „Prancūzijoje

VU doktorantas Andrius Pakalniškis

jau popiet būdavau baigęs dienos darbus ir galėdavau dalyvauti kolegų projektuose. Tad nuo išvykų pagal mainų programas mokslas tikrai nenukentėdavo.“ Tarptautinės patirties svarbą A. Pakalniškio mokslinėje karjeroje įrodyti nesunku – doktorantūros studijų metu publikuota net 20 mokslinių straipsnių, prie kurių prisidėjo ir bendraautorai: „Konferencijoje Italijoje susipažinau su mokslininku, su kuriuo netrukus išleisime straipsnį. Aktyviai dirbame su kolege iš Ukrainos, kuri atlieka teorinius skaičiavimus kristalinių medžiagų mėginams, o su Vokietijos mokslininkais porą kartų vykau į Berlyną atlikti žemos temperatūros sinchrotronų difrakcijos tyrimų, kuriuos pasitelkę bandėme išanalizuoti medžiagų struktūrinius virsmus. Bendradarbiauju ir su kolegomis iš Prancūzijos, Čekijos, Lenkijos, Portugalijos, Taivano.“

Taivano laboratorijoje dirbo nuo ryto iki vėlaus vakaro

Pasak A. Pakalniškio, visos išvykos lei-

do išmokti ko nors naujo. Pirmoji stažuotė Čekijoje suteikė savarankiškumo ir drąsos siūlyti savo idėjas. Net keli vizitai Lenkijoje išmokė kitokio požiūrio į mokslą, skirtingų mokslinių problemų sprendimo būdų. Teko įveikti ir viešojo kalbėjimo baimę, rengiant darbų pristatymus. Bet labiausiai įsiminė stažuotė Taivane karantino laikotarpiu: „Ten žmonės mėgsta ilgai sėdėti laboratorijoje ar savo biure, todėl tekdavo ir pačiam ateiti anksti ryte, o išeiti jau vėlai, sutemus, 20–21 val. vakaro. Vis dėlto įgijau neįkainojamos mokslinės patirties ir naujų kolegų.“

Naujausioje stažuotėje Prancūzijoje A. Pakalniškis turėjo progą išmėginti naujus prietaisus ir pagilinti žinias apie struktūrinę analizę, apie magnetines medžiagų savybes, kurių ypač trūko, o pristatant savo tyrimo duomenis – išgirsti įvairių patarimų, kaip spręsti kilusias problemas. Todėl ir baigęs doktorantūros studijas, jaunasis chemikas planuoja ieškoti naujos patirties podoktorantūros stažuotėje: „Svarstau ir apie Europą, ir apie Ameriką, ir apie Azijos šalis. Dar nesu apsisprendęs, kur stažuotis, nes dabar daugiausia minčių kelia disertacijos rašymas, o varianto paieškos užima laiko. Vis dėlto nebūtinai mūsų pasirinktas variantas būna geriausias. Reikia būti atviriems. To palinkėčiau ir būsimiems studentams: išlaikykite egzaminus, kad ir kaip dabar tai atrodo sunku, įstokite studijuoti ir kuo greičiau eikite į laboratoriją. Atraskite savo vietą, kurioje malonu dirbti, ir tiesiog nebijokite sakyti, kad kažko norite. Naudokitės visomis galimybėmis.“ ■

Tarptautinę verslą įkūrė, dar būdamas studentu

Dabar Egidijus Pilypas yra vienas iš klestinčios tarptautinės įmonės įkūrėjų. Savo verslą jis pradėjo, dar studijuodamas Vilniaus universiteto (VU) Matematikos ir informatikos fakultete. Tuo metu, kai tarp moksleivių itin populiarėjo informacinių technologijų sritis, jis pasirinko statistikos (dabar – duomenų mokslas)

studijų programą, kuri daugeliui atrode sausa ir prarandanti aktualumą. Universitete jis turėjo išskirtines galimybes sužinoti apie dirbtinio intelekto algoritmus, kai pasaulyje dar nedaug kas apie tai kalbėjo.

Pažintis su ypatingu dėstytoju

„Bandymai paaiškinti, kuo užsiimu, nebūdavo sėkmingi, visiems sakydavau, kad pardavinėju batus“, – juokauja E. Pilypas. Paradoksaliau, nes būtent tai, ką tada darė tuometinis studentas, dabar yra viena didžiausių inovacijų, be kurios jau daug kas šiandien neįsivaizduoja savo kasdienybės. Studijų metu jis nagrinėjo algoritmus, kurie yra popula-

rių dirbtinio intelekto produktų pagrindas. Beveik prieš septyniolika metų pasirinkęs statistikos studijas, E. Pilypas sako, kad tiek bendrakursiams, tiek šeimai jis atrodė kaip kalbantis su kitu pasauliu: „Fakultete dirbo dėstytojas Pranas Vaitkus, kuris buvo didelis mašininio mokymosi entuziastas ir sekė maši-

■ Nukelta į 6 p.

Tarptautinį verslą įkūrė, dar būdamas studentu

■ Atkelta iš 5 p.

ninio mokymosi tendencijas. Jo entuziazmas mane ir kelis bendrakursius užkrėtė. Dėstytojas mums vis pateikdavo to meto geriausius pasaulio algoritmus. Mes susitikdavome po paskaitų ir su jais dirbdavome.“

Po paskaitų mokslininkas P. Vaitkus studentams, norintiems pagilinti žinias, siūlydavo analizuoti matematinius straipsnius, o juose aprašomus metodus testuoti realybėje. Pasitelkdamas mokslinėje literatūroje randamą medžiagą, E. Pilypas bandydavo prognozuoti valiutų kursus. Nors tuometinė aplinka E. Pilypo popaskaitinės veiklos nesuprato, o artimieji ir draugai jį laikė keistuoliu, jis džiaugiasi turėjęs galimybę greitai sukaupti didelį žinių bagažą.

Susidomėjimas mašininio mokymosi ir dirbtiniu intelektu Egidijaus galvoje pasėjo įdomią idėją: jis ryžosi dalyvauti vienos telekomunikacijų bendrovės paskelbtame geriausių idėjų konkurse ir pasiūlė sukurti į dabar gerai žinomas pokalbių programėles „Messenger“ ar „Viber“ panašią programėlę. Laimėjęs konkursą ir gavęs praktikos vietą,

VU alumnas Egidijus Pilypas

E. Pilypas galiausiai liko dirbti įmonėje.

Nuo kelionių po pasaulį iki nuosavo verslo

Dar studijuodamas bakalauro pakopoje, E. Pilypas galėjo džiaugtis sėkminga karjera, tačiau ryžosi dar vienam drąšiam žingsniui. Jis išėjo iš darbo ir metus su draugais keliavo: „Mums labai pasisekė, nes tuo metu aviacijos kompanija „Ryanair“ pardavinėjo bilietus po vieną eurą.“ Po metų jis grįžo į VU Matematikos ir informatikos fakultetą studijuoti magistrantūroje. „Ieškodamas to-

lesnio karjeros kelio, kreipiausi į savo buvusį vadovą Šarūną Chomentauską. Sakiau jam, kad turiu geriausius pasaulyje mašininio mokymosi algoritmus, bet nežinau, kokią verslo problemą spręsti.“ Š. Chomentauskas greitai identifikavo aktualias verslo problemas ir, pavykus praktikoje pritaikyti teoriškai ne kartą testuotus modelius, dar magistrantūros studijų metu E. Pilypas tapo vienu iš įmonės „Exacaster“ įkūrėjų. Šiuo metu „Exacaster“ padeda įmonėms kurti didžiųjų duomenų saugyklas, pritaikyti dirbtinį intelektą jų veikloje, prognozuoti klientų elgseną ir personalizuoti komunikaciją.

Sėkmės kriterijai universitete ir versle skiriasi

Prieš tai įgyta darbinė patirtis E. Pilypui padėjo suprasti, kaip veikia verslas ir kokie jo poreikiai, kaip tai koreliuoja su universitete įgytomis žiniomis. Anot specialisto, studijos universitete ir mokymasis mokykloje taip pat labai skiriasi: „Mokykloje tave veda už rankos ir tu turi aiškų sėkmės kriterijų – pažymį. Universitete už rankos niekas

nebeveda.“ Nors sėkmės kriterijai egzistuoja ir universitete, studijos yra labai individualus procesas, kurio metu įgauni laisvę ir atsakomybę už save, o dėstytojai tampa mentoriais, padedančiais nenukrypti nuo tikslo.

Pasak E. Pilypo, uždarius mokymo įstaigų duris, sėkmės kriterijai tampa dar kiti: „Versle įgauni visišką laisvę kurti pridėtinę vertę pasauliui, o sėkmės kriterijus turi susigalvoti pats. Darbas, studijos ir laisvalaikis, susiję su matematika, leido įgyti platų žinių spektrą, kad galėčiau greitai kilti karjeroje.“

Matematikos ir informatikos fakultete baigtos studijos jungia statistiką, matematiką ir dirbtinį intelektą. Anot alumnų, duomenų mokslas yra labai geras įrankis, kuris įgalina veikti įvairiose srityse. Savo verslą įkūręs ir dabar produkto ir rinkodaros vadovu dirbantis E. Pilypas turi patarimų abiturientams, svarstantiems, kokias studijas pasirinkti: „Būdamas moksleiviu, aš rinkčiausi studijuoti tai, kas man įdomu, nes šiandieniam pasaulyje yra didelė tikimybė, kad po dešimties metų dirbsi kažką kita, nes pasaulis greitai keičiasi.“

MOKSLO IR VERSLO BENDRADARBIAVIMAS

Ar jūriniai ūkiai ir sodai įsikurs Lietuvoje?

Akvakultūros sistema Havajuose mikro dumblių ir ausių auginimui. Simonos Augytės nuotr.

Ekspertai svarstė, kaip regeneracinį jūrinį ūkininkavimą taikyti Lietuvoje

Multitrofinės akvakultūros platformos vėjo jėgainių parkuose

Baltijos jūros regiono šalys (Danija, Suomija, Švedija, net kaimyninė Latvija) jau taiko inovatyvius jūrinio ūkininkavimo metodus: savo pakrantėse auginą jūros dumblius, midijas, austers, renka jų derlių ir eksperimentuoja, kurdamos jūrinės kilmės produktus. Ar Lietuvos vandenyse galėtų augti kultūros, kurios ne tik naudojamos maistui, bet ir padeda atsikurti visai ekosistamai? Tokia diskusija pasiekė ir Klaipėdą. Inicijatyvos Lietuvos pakrančių bendruomenės įtraukti į regeneracinio ūkininkavimo bangą ėmėsi Klaipėdos mokslo ir technologijų parkas, su partneriais įgyvendindamas projektą „Cool Blue Baltic“. Jau pirmojoje diskusijoje, subūrusioje Klaipėdos universiteto ir Jūros tyrimų instituto mokslininkus, žvejų verslininkus, žuvininkystės produktų gamintojų, pajūrio regiono savivaldybių atstovus, aplinkosaugos ir žuvininkystės tarnybų ekspertus, Danijos ir Suomijos vandenynų ūkininkavimo pradininkus, kilo ambicingų idėjų. Viena iš jų – Lietuvos pajūryje auginti perlus.

Mėlynieji bendruomenių sodai Danijoje veikia jau dešimtmetį

„Atrodo, fantastika, tačiau matome, kad kaimynams – tai jau praktika“, – į danų pristatytus jūros dumblių, midijų, ausių ūkius ant specialių priekrantėse įkurdintų platformų reagavo diskusijos dalyviai. Danų bendruomeniniai ūkiai ne tik auginą šias rūšis, bet ir populiarina jūrinio maisto kultūrą, kuria receptus, organizuoja degustacijas, pažintinius renginius vaikams.

„Tapti vandenynų ūkininku Danijoje – neįtikėtina paprasta. Bendradarbiaudami su kontroliuojančiomis institucijomis, supaprastinome tvarką: užpildote vieno lapo anketą ir per porą savaitių gaunate leidimą“, – regeneracinio vandenynų ūkininkavimo proveržio Danijoje patirtimi dalijosi Joachim Hjerl, nevyriausybinių organizacijos „Havhøst“ įkūrėjas. Vandenynų ūkininko rinkinys, telpantis į nedidelį krepšį, buvo dar viena danų iniciatyva, itin paskatinusi pakrančių gyventojus kurti povandeninius ūkius ir sodus.

Pasak dano, sėkmę lėmė tai, kad jūrinių sodų ir ūkių ašimi tapo iniciatyvūs vietos žmonės, steigė bendruomeninius ūkius, skyrė laiką prasmingai veiklai. „Nebepakanka kenkti mažiau. Augindami jūrinį maistą, galime prisidėti prie vandenynų atkūrimo,

o multitrofinis auginimas nedideliuose jūrinuose ūkiuose ir soduose padeda atsikurti visai ekosistamai“, – akcentavo J. Hjerl.

Galimybė papildomai užsidirbti žvejams

Vandenynų šiltėjimas, laukinių žuvų išteklių pereikvojimas, nualintos ekosistemos – tai problemos, kurioms Baltijos jūroje spręsti gali padėti regeneracinio ūkininkavimo metodų taikymas. Diskusijos dalyviai svarstė, kad, net jei Lietuvos pakrantėse išaugintos kultūros nebūtų tinkamos maistui, tam tikrų rūšių auginimas padėtų kontroliuoti vandens kokybę ir temperatūrą, atsikurti žuvų ištekliams, palaikytų ir smulkia žvejybą mūsų regione.

Danijoje vandenynų ūkininkavimo praktika taip pat sulaukė žvejų dėmesio. „Padedame vietos žvejams įsisavinti regeneracinio ūkininkavimo metodus ir kartu diversifikuoti savo pajamas. Parengėme patogius biudžeto scenarijus pagal pasirinktas auginimui rūšis, pageidaujamas veiklos apimtis, parodėme jiems, kad ūkininkavimo ir sodininkystės jūroje sezonai gali derėti su tradicine žvejyba“, – atskleidė „Havhøst“ įkūrėjas.

Jūros derlius: maistui, kosmetikai, trašoms

Diskusijoje dalyvavę mokslo ir žvejų bei žvejybos verslų atstovai aptarė bendradarbiavimo galimybes, pritaikant atkuriamojo vandenynų ūkininkavimo metodus Lietuvoje. Klaipėdos universiteto ir Jūros tyrimų instituto mokslininkai svarstė, kokios dumblių, jūržolių, midijų rūšys galėtų augti mūsų mažo druskingumo vandenyse, ko galime pasimokyti iš Baltijos jūros kaimynų.

Lietuviams naudingų įžvalgų pateikė ekspertė iš Suomijos, kur regeneracinis auginimas – dar tik eksperimentinis. „Suomijoje susiduriame su dar didesniu iššūkiu nei danai – mažu vandens druskingumu, kadangi mūsų pasirinktos augimvietės yra ties gėlo ir sūraus jūros vandens riba. Šiuo metu tiriamo, kurios rūšys gerai prisitaikytų mažai druskingame vandenyje, analizuojame JAV, Bangladešo, Meksikos auginimo gėlame vandenyje patirtį, kaip jų naudojamus metodus galėtume pritaikyti šaltesniame klimate“, – pasakojo Anita Storm, Suomijos organizacijos „Aktion Österbotten“ atstovė. Pasak A. Storn, rinkdamasi rūšis, ji tiria Suomijos vandenyse augančių jūržolių, dvigeldžių

■ Nukelta į 7 p.

Ar jūriniai ūkiai ir sodai įsikurs Lietuvoje?

■ Atkelta iš 6 p.

moliuskų skonines savybes, atsižvelgia į tai, ar jos yra sertifikuotos kaip maisto produktas Europoje, ar tinkamos kosmetikai, ar dirvožemiui praturtinti maistingomis medžiagomis.

Lietuvos atstovai, diskutuodami apie mūsų šalies galimybes jūriniame ūkininkavime, beveik vieningai linko prie aukštos pridėtinės vertės kultūrų auginimo ir naujų biotechnologijų naudojimo. „Perluotės natūraliai auga mūsų vandenyse. Japonijoje, Kinijoje labai paplitęs jų auginimas“, – viena iš galimybių įvardijo Klaipėdos universiteto Jūrinių tyrimų instituto hidrobiologas Antanas Kontautas.

Sodai ant molų, tiltų ar vėjo jėgainių parkų

Atviras Lietuvos pajūrio krantas būtų vienas iš didžiausių iššūkių Lietuvoje užsimiti vandenynų ūkininkavimu. Auginimo įrangą Baltijos jūros pakrantėse bendruomeniniai ūkiai tvirtina inkarais, plūdurus ar kitais būdais. Tačiau diskusijos dalyviai akcentavo, kad palyginti trumpame mūsų pajūrio ruože būtų sunku rasti atkarpą, kurioje povandeniniai ūkiai ar sodai galėtų saugiai įsitvirtinti, netrukdytų žvejams ir laivybai. Klaipėdos universiteto Jūros tyrimų

instituto profesorius Artūras Razinkovas-Baziukas pristatė savo siūlomą idėją įrengti plaukiojančias salas: „Plaukiojančios salos gerina deguonies režimą, mažina vandens temperatūrą vasarą ir gali būti naudojamos kaip multitrofinės akvakultūros platforma.“

„Jūroje planuojamas vėjo jėgainių parkas, kurį įgyvendinant turi būti įtrauktos kompensacinės priemonės, padedančios atsikurti statybų metu pažeistiems biogeniniams rifams ir dugno buveinėms. Viena tokių priemonių galėtų būti Baltijos jūros midijų, natūraliai prisitaikiusių prie žemės druskingumo sąlygų ir esančių svarbia rifų buveinių dalimi, auginimas. Tai padėtų atkurti žmonių veiklos ir invazinių grundalų pažeistas rifų buveines jūros dugne. Įtraukus bendruomenę, prie Palangos tilto pritvirtintos midijų augimvietės būtų visapusiškai naudingos aplinkai ir žmonėms – valytų vandenį, pritrauktų žuvų“, – regeneracinio auginimo galimybes įvardijo Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos prie Aplinkos ministerijos atstovas Jonas Pašukonis.

Diskusijos dalyviai svarstė, kaip pasinaudoti Latvijos, taip pat turinčios atvirą jūros krantą, tačiau augimvietes įrengusios greta molų, patirtimi. Pajūrio savivaldybės vienijančios asociacijos „Klaipėdos regionas“ vadovė Eglė Stonkė pastebėjo, kad ateityje

ir Lietuvos pakrantėse galime turėti panašias sąlygas, kadangi jau planuojama plėsti Šventosios, Nidos, Juodkrantės uostus.

JAV dumblių ūkiuose – iš Lietuvos kilusi mokslininkė

Išvalgomis, kaip paskatinti akvakultūrą Lietuvoje, ir įkvėpimu derinti mokslų tyrimų veiklą bei vandenynų ūkininkavimą pasidalino mokslininkė, jūrų biologė dr. Simona Augytė. Didžiąją gyvenimo dalį praleidusi JAV, jūros dumblius ir jūržoles ji tyrinėja nuo studijų laikų. S. Augytė bendradarbiavo su startuoliais, kurie dumblius naudoja metano emisiją mažinantiems pašarams ir biokurui, kūrė dumblių, jūrinių salotų auginimo atviroje jūroje technologijas.

Šiuo metu ji vadovauja tyrimams Prancūzijos kompanijoje „Marine Biologics“, kuri perdirba makrodumblius ir kuria naujos kartos bioaktyvius ingredientus. Havajuose įsikūrusi mokslininkė savo tyrimų patirtį naudoja, bendradarbiaudama su vandenynų ūkiais, auginančiais jūros dumblius. S. Augytės manymu, Lietuva galėtų pasimokyti technologijų naudojimo iš JAV, nes Atlanto vandenynų ūkininkai, pavyzdžiui, Konektikuto (angl. Connecticut) arba Meino (angl. Maine) valstijose, taip pat susiduria su didelio banguotumo keliamais iššūkiais.

Ji papasakojo: „Sukultūrinome prie didelio banguotumo prisitaikiusių rudadumblių rūšių, laboratorijoje išstobulinome jų auginimo metodus, intensyviai bendradarbiauome su vandenynų ūkininkais, kurie šią rūšį pradėjo gausiai auginėti.“

Atvirame krante kultivavimo sistemos įrengiamos, naudojant inkarus, plūdurus, virves. Mokslininkė S. Augytė pasiūlė lietuviams įvertinti alternatyvą: jūrines kultūras auginėti krante, cisternose netoli jūros. Pasak jos, toks metodas suteikia daugiau galimybių kontroliuoti auginimo sąlygas, reguliuoti vandens temperatūrą ir kitus veiksnius. Jūrų dumblių tyrėja pademonstravo panašiu būdu ant kranto Havajuose įrengtą akvakultūros sistemą, kurioje auginami mikrodumbliai ir austrės. Iš Lietuvos kilusi mokslininkė S. Augytė įkūrė pelno nesiekiančią įstaigą, Kalifornijoje rengiančią kasmetinius jūros dumblių festivalius, populiarinančius akvakultūrą, plečiančius žinias apie jūrų apsaugą, dumblių naudojimą kulinarijoje, moksle, technologijose.

Diskusija „Galimybių jūra: inovatyvios vandenynų ūkininkavimo praktikos verslui“ finansuota Europos Sąjungos programos „Horizon Europe“ vykdomo projekto COOL BLUE BALTIC (CBB) lėšomis. Parengta pagal VŠĮ Klaipėdos mokslo ir technologijų parko informaciją

TAUTOS ISTORIJOS PUSLAPIAI

1941 METŲ BIRŽELIO SUKILIMUI ATMINTI

Dr. Raimundas Kaminskas

Birželio 23 d. Kaune vyko Lietuvos Respublikos Seimo patvirtintos Birželio sukilimo atminimo dienos renginiai, kuriuos organizavo Lietuvos laisvės kovotojų sąjunga ir Užupio bendruomenė. Kauno mažojoje Kristaus Prisikėlimo bažnyčioje buvo aukojamos šv. Mišios už 1941 m. birželio 23 d. žuvusių Lietuvos policininką Juozą Savulionį bei kitus žuvusius ir mirusius Birželio sukilėlius. Šv. Mišias aukojo kun. teol. lic. Jonas Stankevičius. Jis kalbėjo:

„Šiandien, minėdami 83-iasias 1941 metų birželio sukilimo metines ir pagerbdami žuvusius sukilimo dalyvius, tarp jų ir Lietuvos policininką Joną Savulionį, prisiminkime juos savo maldose ir kasdienėje veikloje, nes jie vardan viešojo intereso ir Lietuvos gerovės paaukojo savo gyvybes.“

■ Nukelta į 8 p.

Kunigas Jonas Stankevičius šventina Juozo Savulionio atminimo lentą prie Petro Vileišio tilto Kaune

Renginio dalyviai Kaune, Aukštaičių gatvėje prie namo Nr. 4 esančios memorialinės lentos, skirtos Birželio sukilimo štabui atminti

Renginio dalyviai Kauno senosiose kapinėse prie paminklo 1941 m. Birželio sukilėliams atminti

TAUTOS ISTORIJS PUSLAPIAI

1941 METŲ BIRŽELIO SUKILIMUI ATMINTI

■ Atkelta iš 7 p.

Taip pat noriu prisiminti Lietuvos karį savanorį, mamos brolių – dėdę Aleksą Janiulį, kuris buvo sovietų okupacinės valdžios žiauriai kankintas ir nušautas miške netoli nuo savo namų Krivonių kaime (dabartiniame Kaišiadorių rajone). Garbė jam ir visiems žuvusiems už Tėvynę Lietuvą.”

Po šv. Mišių vyko parodos, skirtos 1941 metų Tautos sukilimo kovoms ir didvyriams atminti, pristatymas. Šią parodą parengė visuomenininkas Sakalas Gorodeckis. Aukštaičių gatvėje prie namo Nr. 4 esančios memorialinės lentos, skirtos sukilimo štabui atminti, padėtos gėlės. Kauno senamiestyje prie Petro Vileišio tilto vyko Birželio suki-

limo dalyvio, Vyčio kryžiaus ordino kavaliariaus (po mirties), Lietuvos policininko Juozo Savuliono pagerbimo ceremonija. Jos metu atidengta šiam didvyriui skirta atminimo lenta, kurios pagaminimą iš patriotiškai nusiteikusių piliečių aukų organizavo Sakalas Gorodeckis ir dr. Raimundas Kaminskas. Atminimo lentą pašventino kunigas Jonas Stankevičius. Kalbėjo divizijos generolo Stasio Raštikio Lietuvos kariuomenės mokyklos vadovas plk. Ričardas Dumbliauskas, Mobilizacijos ir pilietinio pasipriešinimo departamento prie Krašto apsaugos ministerijos direktorius Virginijus Vitalijus Vilkelis, Vytautas Navickas, dim. kpt. Algirdas Petruševičius, dr. Petras Stankeras, Skirmantas Andriušis, Rytas Kupčinskas ir kiti svečiai.

Istorijos dokumentai liudija, kad, prasi-dėjus Tautos sukilimui, Petro Vileišio (Vilijampolės) tiltą per Nerį išgelbėjo buvęs Vilniaus Žvėryno policijos nuovados viršininko padėjėjas, policijos vachmistras Juozas Savulionis (1912–1941). Šis tiltas turėjo didelę strateginę reikšmę, todėl sovietų okupacinės armijos kareiviai, bėgdami iš Lietuvos, jį užminavo ir ketino susprogdinti. J. Savulionis užbėgo ant tilto ir nukirpo elektros laidus. Deja, šio žygdarbio metu jis žuvo pakirstas sovietų kulkosvaidžių ugnies.

Po to minėjimo dalyviai Kauno senosiose kapinėse prie paminklo 1941 metų Birželio sukilėliams padėjo gėlių, uždegė žvakutes, Birželio sukilimo įvykių chronologiją įdomiai pristatė Policijos veteranų

asociacijos narys istorijos mokslų dr. Petras Stankeras. Padėkos kalbas sakė Policijos veteranų asociacijos valdybos pirmininkas Vytautas Navickas, Kauno filialo valdybos pirmininkė Jūratė Kavaliauskienė, Kauno apskrities vyriausiojo komisariato viršininko pavaduotojas Giedrius Klimavičius, Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos Komunikacijos skyriaus vyriausiasis specialistas Skirmantas Andriušis, LPKTB Kauno skyriaus pirmininkė Aldona Krinickienė, visuomenininkai Rytas Kupčinskas ir šaulys Zigmas Tamakauskas bei kiti renginio dalyviai. Šis sukilimas atskleidė Lietuvos valstybės gyvybingumą ir tautos ryžtą apsiginti.

Vilniaus universitete pagerbti okupacijos metais iš jo išvaryti studentai ir darbuotojai

Birželio 28 d. Šv. Jonų bažnyčioje simboliniais atminties diplomais iškilmingai pagerbtas dar 41 nuo totalitarinių režimų nukentėjęs ir iš Vilniaus universiteto (VU) daugiau kaip prieš 80 metų pašalintas jo bendruomenės narys. Šiuo metu jau surasti ir atminties diplomais pagerbti 259 asmenys, gyvenantys ne tik Lietuvoje, bet ir Jungtinėse Amerikos Valstijose, Izraelyje, Lenkijoje, Prancūzijoje.

„Jau aštuntą kartą renkamės išreikšti

pagarbą ir simboliškai gražinti į Vilniaus universiteto bendruomenę okupacinių režimų veikos ir vietos talkininkų pašalintus universiteto narius. Tai lyg svajonių ir vilčių simbolinis gražinimas. Šiomet, kaip ir anksčiau atminties diplomų įteikimų metu, matome džiuginančią tendenciją – nors pašalintieji studentai ir darbuotojai retai patys grįžta tęsti studijų, jų vaikams ir vaikaitams istoriškai skirtingus pavadinimus sovietmečiu ir šiandien turėjęs Vilniaus universitetas buvo ir yra pirmasis studijų pasirinkimas. Šeimose įsivyravęs istorinių aplinkybių supratimas ir universitetinio išsilavinimo siekio vertinimas“, – sako istorinės iniciatyvos pradininkė, istorikė prof. Jurgita Verbickienė.

Šiomet tris atminties diplomus VU rektorius prof. Rimvydas Petrauskas įteikė okupaciniu laikotarpiu neteisę patyrusių VU studentų ir darbuotojų giminaičiams. Istorijos-filologijos fakulteto dėstytojo Jono

Kruopo diplomą atsiėmė jo dukra Laima Kruopaitė-Burneikienė, Ekonomikos fakulteto studentės Adelės Žemaitytės-Čepelienės – jos anūkas Emilijus Žilinskas, o Istorijos-filologijos fakulteto dėstytojo Dmitrijaus Kopelmano diplomą įteiktas jo sūnui Henry Kopelman-Gidoni.

Šiais metais susidomėti buvusios VU studentės A. Žemaitytės-Čepelienės atveju ir pradėti istorinį tyrimą paskatino jos anūko E. Žilinsko kreipimasis. Apie istorinę VU iniciatyvą jis sužinojo visai atsitiktinai – prieš metus savo mokslų baigimo šventėje laukdamas, kada jam bus įteiktas VU medicinos studijų baigimo diplomai: „Tadien Šv. Jonų bažnyčioje stebėjau kartu vykstančią iškilmingą atminties diplomų įteikimo ceremoniją ir prisiminiau savo brangią močiutę, kuri, priešingai nei aš, neturėjo galimybės pabaigti Vilniaus universitetą. Todėl man be galo džiugu, kad mano močiutei skirtas simbolinis atminties diplomai, kuris net ir

po jos mirties labai gražiai įprasmina jos jaunystės svajonę.“

Kitų 38 asmenų, kuriems skirti atminties diplomai, pavardės buvo perskaitytos ceremonijos metu, bet jų diplomai perduoti į universiteto muziejų, nes nei pačių nominantų, nei jų giminaičių rasti nepavyko. Šiandien į atminties diplomą galėtų pretenduoti daugiau kaip tūkstantis žmonių: lietuviai, lenkai, žydai. Okupacijos metais jiems nebuvo leista dirbti arba studijuoti universitete vien dėl jų tautybės, pažiūrų, neloyalumo režimui, socialinės kilmės, pačių ar giminių tremties, ryšių su Lietuvos partizanais ir rezistentais.

Vilniaus universitetas kviečia asmenis, kurie dėl politinių režimų po 1940 m. birželio 15 d. buvo pašalinti iš VU, arba tuos, kurie savo aplinkoje pažinojo tokių žmonių, teikti užklausus el. paštu info@memory.vu.lt arba užpildyti anketą dėl asmenų pagerbimo atminties diplomu.

ATMINTIES DIPLOMAS ĮTEIKTAS 2024 METAIS

Adelė Žemaitytė-Čepelienė turėjo pasirinkti – palikti universitetą savo valia arba būti pašalintai. Į Vilniaus universitetą ji įstojo 1949 metais ir tapo Ekonomikos mokslų fakulteto studente. Užaugusi ūkininko ir siuvėjos šeimoje, būdama pirmasis vaikas, siekiantis aukštojo mokslo, be galo džiaugėsi studentišku gyvenimu ir galimybe mokytis. Tačiau po trejų metų jos studijas nutraukė tėvų ir brolių tremtis į Irkutsko sritį. Netrukus po šio įvykio ją pasikvietė dekanas ir liepė pasirinkti – palikti universitetą savo valia arba būti pašalintai. A. Žemaitytės-Čepelienės dukra Ramutė papasakojo apie mamos studijų laikotarpį, jų metu sutiktą vyrą, į Sibirą ištremtą šeimą ir tolesnį mamos gyvenimą po pašalinimo iš universiteto.

– **Kokioje šeimoje užaugo Jūsų mama? Kas buvo jos tėvai? Kuo jie vertėsi?**

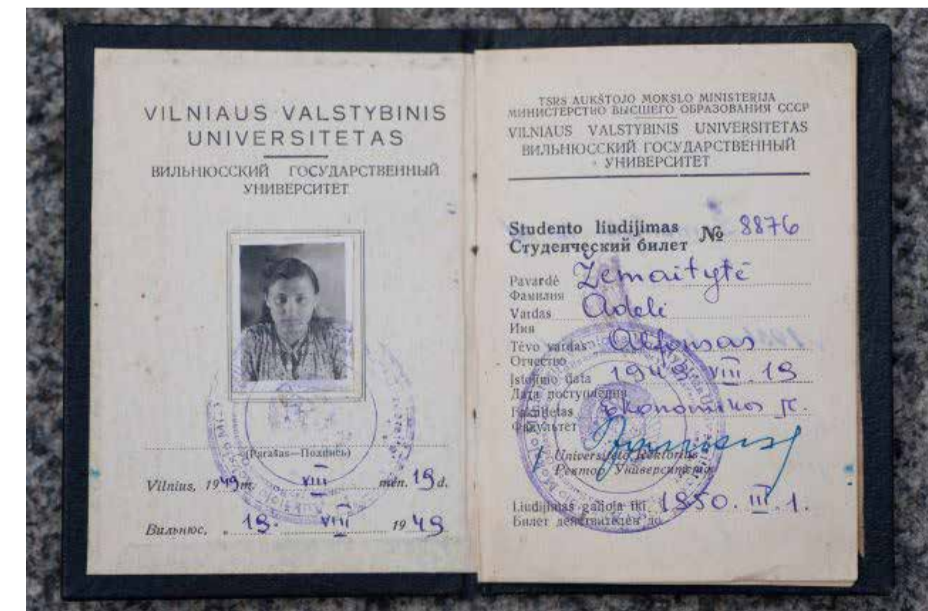
– Mano mama kilusi iš Utenos rajono, Baublių kaimo. Šeimoje augo du broliai – Albertas ir Fulgencijus, ir sesuo Adelė, būsimoji mano mama. Mamos tėtis buvo ūkininkas ir kaimo bendruomenės pirmininkas. Šeima

Adelė Žemaitytė dėl šeimos narių tremties priversta nutraukti studijas

turėjo 40 hektarų žemės. Mamos mama buvo siuvėja. Ji siuvo ne tik kaimo moteriškoms, pas ją atvažiuodavo ir žmonės iš miesto, kas tuo metu buvo didelis įvykis. Tad šeima buvo labai darbšti.

– **Kokia mokinė buvo Jūsų mama? Kas**

Adelės Žemaitytės studijų knygelė

jai mokykloje sekėsi labiausiai?

– Mama 1949 metais baigė Utenos gimnaziją, mokėsi gerai. Atrodo, viskas sekėsi, tik nemėgo istorijos. Visą laiką mamą traukė

farmacijos sritis, domėjosi vaistais.

– **Kaip ji pasirinko studijas Vilniaus universitete?**

■ Nukelta | 9 p.

ATMINTIES DIPLOMAS ĮTEIKTAS 2024 METAIS

■ Atkelta iš 8 p.

– Mama pasakojo, kad pirmiausia su savo draugėmis Virginija ir Aldona norėjo studijuoti farmaciją Kaune. Iš Utenos į Kauną jos nuvyko arkliu kinkytu vežimaičiu. Deja, į farmaciją nė viena neįstojo – joms ten buvo pasakyta, kad tėvai turi per daug žemės, tad apie tokias studijas nėra ko net svajoti. Tiesa, pasiūlė pabandyti stoti į apskaitą ir buhalteriją Vilniuje. Taip mama ir tapo Vilniaus universiteto Ekonomikos mokslų fakulteto studente. Ji apsigyveno Literatų gatvėje, kur tuo metu gyveno šviesuomenė. Ten išsinuototi kambarį mergaitėms patarė iš to paties Baublių kaimo kilusi moteris Valė, dirbusi vieno iš namų, esančių toje gatvėje, kiemsarge ir pažinėjusi visus butų savininkus.

– **Koks tada buvo universitetas? Ką Jūsų mama pasakojo iš savo studijų laikų?**

– Kad ir koks buvo sunkus metas, bet studentai visais laikais lieka studentais, o mokslai lieka mokslais. Atrodo, kad mamai žemiški dalykai buvo svarbūs, tačiau ji vis tiek mėgdavo „nuskristi“ truputį aukščiau kasdienybės. Po paskaitų dažnai būdavo rengiami susibūrimai, vakarėliai su šokiais. Tuo metu jie buvo vadinami „robokais“. Tame Literatų gatvės kiemelyje, kur mama gyveno, buvo nemažai studentų. Merginos, besiruošdamos „robokams“, dantų pasta išsibalindavo savuosius vienintelius turėtus sportbačius... Mama buvo linksmuolė, ypač mėgo šokti. Pagrindinis šokių organizatorius paprastai būdavo Pranas, tuometinio Žemės ūkio technikum studentas, kuris taip pat gyveno tame pačiame Literatų gatvės kiemelyje. Ir koks gyvenimo paradoksas: mano mama susipažino su geriausiu Prano draugu Kęstučiu – mano tėčiu, o jis visai nemokėjo ir nemėgo šokti.

– **Kas įvyko, kad Jūsų mama negalėjo tęsti studijų? Dėl kokios priežasties ji buvo pašalinta iš universiteto?**

– Mamos tėvai ir vyriausias brolis Fulgencijus 1951 metais buvo ištremti į Sibirą.

Adelės Žemaitytės-Čepelienės dukra Ramutė, atsiėmusi savo mamos atminties diplomą

Netrukus buvo surastas ir taip pat ištremtas kitas mamos brolis Albertas, kuris tuo metu mokėsi Veprių profesinio mokymo skyriuje. Juos ištrėmė dėl socialinės padėties, nes tėvai buvo stambūs ūkininkai. Netrukus apie tėvų ir brolių ištrėmimą sužinojo ir fakulteto dekanas.

– **Kaip mamai buvo pranešta apie pašalinimą?**

– Vieną dieną dekanas mamą pasikvietė į kabinetą ir liepė parašyti prašymą, esą ji universitetą palieka savo noru, nes kitu atveju vis tiek bus pašalinta. O jeigu parašys prašymą, dar gaus vieną stipendiją. Taigi trečiame kurse ji buvo priversta nutraukti studijas. Šis gyvenimo momentas mamai taip stipriai įsirėžė į atmintį, kad net ir prabėgus daugeliui metų ji su skauduliu širdyje prisimindavo ir pasakodavo taip, lyg visa tai būtų įvykę vakar.

– **Kaip Jūsų mamai pavyko išvengti tremties?**

– Studijų metais mamos tėvai iš kaimo į Vilnių atsiųsdavo maisto. Vieną iš tokių kartų maisto atvežęs žmogus, grįždamas namo, prie Utenos pamatė, kad išveža mamos tėvus ir brolių. Net baisu įsivaizduoti. Bet kokio gerumo žmogus buvo – jis vežimu grįžo į Vilnių ir perspėjo mano mamą. Tada mama, Valės padedama, buvo, taip sakant, „išslapstyta“. Ji kraustėsi iš vieno namų į kitus, žmonės ją slėpė. Tuo metu pas iškilus žmones nebūdavo einama tikrinti. Mama minėjo daug pavardžių, bet labiausiai įstrigo Drėmos. Kažkokia laimės paukščio plunksnelė mamą globojo, kad jos nesurado.

– **Kaip jos tėvai laikėsi tremtyje?**

– Atvykę į Irkutsko sritį, mamos tėvai buvo pasibaisėję – žmonės, jų teigimu, ten buvo tiek degradavę, kad, rodos, tik gėrė... Bet mano seneliai turėjo stiprybės, nesuogniužo. Įsikūrę Sibire, jie ėmėsi sau įprastų veiklų: pradėjo dirbti žemę, auginti bulves. Močiutė ten net ėmė siūti – prieš pat ištrėmimą ji į krepšį įsimitė tik siuvimo mašinos galvutę, ten ją ir panaudojo. Galiausiai seneliai taip sustiprėjo, kad, mamos pasakojimu, ji iš tėvų net sulaukdavo šio kio tokio siuntinėlio – atsiųsdavo pinigėlių ar medžiagos atraizą.

– **Kaip klostėsi Jūsų mamos gyvenimas po šeimos ištrėmimo ir jos pašalinimo iš universiteto?**

– Pašalinimas jos nesužlugdė. Mama ir toliau siekė aukštojo mokslo. Ji įstojo į tuomet Vilniuje pradėjusį veikti Visasąjunginio finansų instituto filialo vakarinių-neakivaizdinių skyrių. Tos pačios Valės padedama, gavo darbą tuo metu žymioje „Gulbės“ vaistinėje prie Filharmonijos. Tokį žmogų, kaip mano mama, priimti dirbti buvo didelė rizika, todėl ji dirbo pusrūsyje, mažoje patalpoje, toliau nuo vaistinės lankytojų akių. Mama pasakodavo, kaip vaistinės vedėjas, būdamas žydų tautybės, prisaikstė nieko nuo jo neslėpti ir sakyti visą tiesą – tik taip jis galėsiai jai padėti. Vėliau vedėjas mamą supažindino

su žmogumi, kuris jai pagelbėjo įsidarbinti Lietuvos radijo ir televizijos komitete buhalterio pavaduotoja. Tuometinis komiteto pirmininkas mamą ir patį buhalterį (kuris, įsivaizduokite, pats buvo tremtinys iš Irkutsko!) užstodavo ir visiems nepatenkintiems partijos veikėjams atsakydavo, kad darbas komitete – su neįslaptinta informacija, tad nieko čia blogo nėra. Ten ji dirbo iki pensijos, o išėjusi į pensiją įsidarbino „Santaros“ vaistinėje. Nors ir baigė buhalterijos studijas, tačiau visą gyvenimą ją traukė farmacija.

– **Koks buvo pirmas Jūsų mamos susitikimas su šeima, grįžusia iš tremties?**

– Mamos pasakojimų, kaip pirmą kartą susitiko su tėvais, neatsimenu. Tačiau ji dailijosi vienu prisiminimu. Vieną dieną ji ilgai dirbo vaistinėje prie kasos, pavadavo kolegą. Prieš pat vaistinės uždarymą atėjo jaunuolis, visas apšepęs, su kareiviška miline, ir pradėjo mamą kalbinti. Jai pasidarė baisu, juk reikėjo pinigų suskaičiuoti. Mat iš to išgąščio ji nepažino iš tremties grįžusio brolio Alberto. Tėvai iš tremties grįžo maždaug po 8 metų, o paskutinis, po 10 metų, grįžo jauniausias mamos brolis Albertas. Kadangi visi grįžo be teisės gyventi Vilniuje, tik Vilniaus rajone, jie apsigyveno Nemėžyje prie augalų bandymų stoties. Jų buvusiuose namuose po ištrėmimo buvo įkurta kontora su biblioteka ir mokykla. Po to mama su broliais ne kartą lankėsi gimtinėje. Nors pastatai jau buvo apleisti ir sugriuvę, o aplinka apžėlusė, bet gimtieji namai, miškas ir ežeras išliko brangūs ir artimi širdžiai.

– **Ką Jūsų šeimai reiškia šiemet po beveik 70 metų Jūsų mamai skirtas atminties diplomai? Ar mama būtų juo apsidžiaugusi?**

– Mama būtų apsidžiaugusi, jeigu būtų jo sulaukusi. Nors ji buvo linksmos prigimties, susiklosčiusios gyvenimo aplinkybės kėlė daug liūdesio – ją slėgė visa, kas tais laikais nutiko su jos šeima. Tad man atrodo, kad šis diplomai yra pagarbos mamai ir visai jos šeimai ženklas. ■

IŠEIVIJA – LIETUVAI

Kanados lietuvių palikimas – Vilniaus universitetui

Vilniaus universiteto (VU) filantropinio neliečiamojo kapitalo fondo istorijoje – neeilinis įvykis: Kanados lietuviai gydytojai odontologai Angelė ir Sigitas Kazlauskai jam skyrė 7 mln. Kanados dolerių (apie 4,7 mln. eurų) palikimą. „Vilniusi, kad ši reikšminga finansinė dovana paskatins ir kitus sekti Angelės ir Sigitos Kazlauskų pavyzdžiu“, – sakė Lietuvoje viešintis dr. Angelės M. Kazlauskas testamentą vykdytojas Algirdas Pacevičius (Pace).

Fondo vertė po naujo įnašo padvigubės iki 9 mln. eurų. Iš 90 proc. paramos lėšų (apie 4,2 mln. eurų) steigiamas Angelės ir Sigitos Kazlauskų subfondas, kurio investicijų grąža užtikrins tęstinį finansavimą VU vaikų odontologijos srities plėtrai, odontologijos studijoms ir moksliniams tyrimams. Iki 10 proc. paramos lėšų skiriama VU fondo veiklai stiprinti, taip pat jo žinomumui didinti ir plėtrai Šiaurės Amerikoje.

Sunkus kelias iki svajonės

Dr. Angelė Matildė Kazlauskas (mergautinė pavardė – Kuolaitė) gimė 1935 m. Peikštėnų kaime, Biržų rajone, lietuvių inteligentų šeimoje. Lietuvą Angelė buvo priversta

Adelė ir Sigitas Kazlauskai Vilniuje

palikti vos devynerių, kai jos šeima, bėgdama nuo sovietų okupacijos, latvių žvejų laivais kartu su keletu kitų pabėgėlių šeimų, Baltijos jūroje siaučiant audrai, buvo nuplukdyti į

Gotlando salą Švedijoje.

1949 m. Angelė su mama ir seserimi emigravo į Kanadą. Pradžia Kanadoje buvo nelengva – Angelės tėvai turėjo daug ko atsisakyti, kad dukterys galėtų siekti aukštojo mokslo. Tačiau pastangos atsipirko – 1959 m. Angelė su pagyrimu baigė odontologijos studijas Toronto universitete, būdama viena iš trijų šiame fakultete tuo metu studijavusių moterų (apie 150 studentų kurse), ir įgijo odontologo-chirurgo specialybę.

Tais pačiais metais ji susituokė su buvusiu bendramokslu, taip pat iš Biržų rajono kilusiu tautiečiu gydytoju odontologu dr. Sigitu Pranu Kazlausku. Jie įsteigė savo privačią odontologijos kliniką Kanados Oukvilio (angl. Oakville) mieste ir 65 metus sėkmingai vertėsi gydytojų odontologų praktika: teikė dantų gydymo paslaugas tūkstančiams pacientų, kurių daugumą sudarė lietuvių kilmės asmenys. Angelė ir Sigitas Kazlauskai dažnai dirbo be atlygio – tautiečius gydė nemokamai, priimdavo gyventi į savo namus, per juos perduodavo į Lietuvą vaistus, medicininius instrumentus ir kitus reikmenis. Be to, jie Kanadoje įkūrė labdaros ir paramos

fondą, kuris rėmė odontologijos paslaugų teikimą našlaičiams ir nepasiturintiems Lietuvos gyventojams.

Nuolatinė parama Lietuvai

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, gydytojai odontologai Lietuvoje lankėsi beveik kasmet. Čia jie ieškojo tolesnių paramos kelių, siekdami sudaryti galimybes tobulintis būsimiems Lietuvos gydytojams odontologams: kvietė į Lietuvą įžymius specialistus, kurie padėtų įdiegti pažangiausias to meto odontologinės praktikos gydymo metodus, stengėsi finansiškai padėti siekiantiems tobulinimosi ar odontologijos rezidentūros studijų žymiuose Vakarų šalių universitetuose.

Išėivijos poetas Stasys Santvaras yra taip apibūdinęs šių gydytojų atsidavimą Lietuvai: „Tuo laikotarpiu Angelė ir Sigitas Kazlauskai susidūrė su širdį veriančia žinia – medicinos priemonių trūkumu Lietuvoje. Labai susirūpinusi Angelė susisiekt su tarptautiniu Raudonuoju Kryžiumi. Sužinojusi, kad medicinos reikmenys gali būti siunčiami tik Raudonajam Kryžiui Maskvoje, o ne tiesiai

■ Nukelta | 10 p.

Kanados lietuvių palikimas – Vilniaus universitetui

Angelė ir Sigitas Kazlauskai

Testamento vykdytojas Algirdas Pacevičius (Pace)

■ Atkelta iš 9 p.

į Lietuvą, suprato, kad tuo metu vienintelė galimybė padėti yra reikiamų medicinos priemonių pristatymas asmeniškai. Kad Lietuvai nenutrūktų pagalba, buvo įgyvendintas naujas projektas Toronte – įsteigta agentūra „S.O.S. Lietuva“. Kazlauskai teigė, kad pinigai bus renkami tiek individualiais įnašais, tiek lėšų rinkimo renginiais.

Šalia profesinės veiklos sutuoktiniai aktyviai dalyvavo ir Toronto lietuvių bendruomenės veikloje. Jie šoko Kanados lietuvių ansamblyje „Gintaras“, dalyvaudavo Lietuvių dainų ir šokių šventėse JAV, Kanadoje ir Lietuvoje.

Sigitas mirė 2005 m. ir buvo palaidotas Lietuvoje, Biržų rajone, Legailių kaimo kapinėse. Angelė mirė 2020 m. Kanadoje. Jos palaikai buvo parvežti ir perlaidoti Lietuvoje, tose pačiose kapinėse, kaip ir jos vyro.

Po Sigito mirties Angelė testamentu išreiškė norą, kad jos šeimos turtas po jos mirties būtų skirtas Lietuvoje veikiančioms paramos organizacijoms. Savo turto patikėtiniu, testamentu vykdytoju ji paskyrė Kanados lietuvių teisininką A. Pacevičių (Pace), kuris priėmė sprendimą dalį palikimo skirti mecenatų šeimos subfondui VU fonde įsteigti.

Universitete apsilankęs A. Pacevičius pasidalijo prisiminimais apie Kazlauskus, jų veiklą ir ryšį su Lietuva, papasakojo apie filantropijos tradicijas Kanadoje.

– Ar galite pasidalinti prisiminimais

apie Angelę ir Sigitą? Kokius juos prisiminate Jūs? Ką apie juos žino Kanados lietuvių bendruomenė?

– Angelė ir Sigitas Kazlauskai – sėkmingą karjerą odontologijos srityje padarę profesionalai, o kartu labai nuoširdūs ir prieinami visiems. Toronte gyvenančių lietuvių atmintyje išliko jų ypatinga meilė ir pagarba vienas kitam, jų įsitraukimas į lietuviškų organizacijų – skautų, Toronto tautinių šokių grupės „Gintaras“ – veiklą, dosni finansinė parama Kanados lietuvių bendruomenės organizacijoms, begalinis noras padėti atsiuriančiai Lietuvai. Jie viską darė „su ugnėle“. Ir, žinoma, dauguma prisimena Angelę, įvairiuose lietuvių susibūrimuose uoliai fotografuojančią jų dalyvius ir įamžinančią vykusius renginius.

– Papasakokite apie Angelės įkurto labdaros ir paramos fondo, kuris rėmė odontologijos paslaugų teikimą našlaičiams ir nepasiturintiems Lietuvos gyventojams, veiklą?

– Angelė ir Sigitas Kanadoje įsteigė labdaros ir paramos fondą, per kurį telkė lėšas savo labdarinai veiklai Lietuvoje įgyvendinti. Jų tikslas buvo įkurti keletą odontologijos kabinetų Biržuose, Palangoje ir Vilniuje, į kuriuos atvyktų dirbti jų finansuojamas rezidentūros studijas baigę gydytojai, ir būtų teikiama pagalba sunkiai besiverčiančioms šeimoms, ypač vaikams našlaičiams.

– Ką pasakytų Angelė ir Sigitas, matydami, kad jų palikimas padės odontologijos mokslu plėtrai ir geresniam gydymo prieinamumui Lietuvoje?

– Jie abu buvo be galo atsidavę savo profesinei veiklai, tačiau meilė Lietuvai nulėmė

jų gyvenimo misiją – prisidėti prie Lietuvos klestėjimo ir jos žmonių gerovės. Tai atspindi ir Angelės testamentiniai patvarkymai. Jų viso gyvenimo sukauptų lėšų panaudojimas minėtiems tikslams bus jų siekių išsipildymas, didžiulis džiaugsmas jiems abiem.

– Ar parama Lietuvoje veikiančioms organizacijoms yra dažna praktika Kanados lietuvių bendruomenėje, kuriai priklausote ir Jūs?

– Nesakyčiau, kad tai yra paplitęs reiškinys. Šiomis dienomis parama daugiausia teikiama, finansiškai remiant įvairias Kanados lietuvių bendruomenės organizacijas, padedant išsaugoti lietuvišką tapatybę išeivijoje. Reikia pažymėti, kad Kanados lietuviai daug metų dosniai rėmė atsikūrusią Lietuvos valstybę: jie per trumpą laiką surinko 1 mln. Kanados dolerių, už kuriuos buvo įsigytas Lietuvos ambasados pastatas Briuselyje.

– Turto po mirties palikimas ne tik artimiesiems, bet ir paramai – retas atvejis Lietuvoje. Kaip šios tradicijos skiriasi Šiaurės Amerikoje (Kanadoje, JAV)? Ar tai dažna praktika?

– Filantropija Kanadoje ir JAV turi gilią tradiciją. Sėkmingai finansiškai įsitvirtinę asmenys neretai aukoja nemažas pinigų sumas ligoninėms, universitetams, muziejams, mokslo tyrimo institucijoms. Kai kurie iš jų svariai paremia ir naminius gyvūnus globiančias organizacijas.

– Kodėl žmonės pasirenka būtent tokį filantropijos būdą?

– Kai kurie iš tokių rėmėjų jaučia pareigą paremti savo Alma Mater, kuri jiems suteikė išsilavinimą, padėjusį pasiekti profesinės

karjeros viršūnę, kiti taip atsidėkoja gydymo įstaigoms už jų pačių ar jų artimųjų gydymą. Tai yra jų veiklos tęstinumas, noras įamžinti savo ar savo šeimos vardą. Be to, Kanados vyriausybė remia tokią labdarą, taikydama gana reikšmingas mokesčių lengvatas.

– Ar Jūsų profesiniame kelyje tai yra pirmas atvejis, kai, tapęs teisėtu turto patikėtiniu, prisidedate prie visuomenei reikšmingų ir naudingų darbų? Kaip jaučiatės, vykdydamas šią kilnią misiją?

– Per daugiau nei 40 metų, vadovaudamas savo įkurta advokatų kontorai „Pace Law Firm“, esu teikęs teisinę pagalbą administruojant daugybę palikimų, taip pat esu buvęs kai kurių iš jų turto patikėtiniu. Dažniausiai testamentuose būna nurodoma, kam testatorius paskiria savo turtą. Tačiau kartais tenka konsultuoti turto patikėtinius, kai jiems pagal Kanadoje galiojančius įstatymus paliekama teisė paskirstyti mirusiojo palikimą testamentu vykdytojų nuožiūra.

Kadangi labai gerai žinau, kokie buvo Angelės siekiai, man sukelia ypatingą džiaugsmą, kad didžioji jos palikimo dalis bus panaudota prestižinės mokslo įstaigos – Vilniaus universiteto – veiklai, gerinant naujų odontologų ruošimą, vykdamas odontologijos mokslinius tyrimus ir dantų gydymą darant labiau prieinamą visiems Lietuvos gyventojams, ypač tiems, kurių padėtimi taip rūpinosi Angelė ir Sigitas – vaikams, našlaičiams ir finansinės paramos reikalingoms šeimoms. Aš viliojusi, kad ši reikšminga finansinė dovana paskatins ir kitus Lietuvoje sekti Angelės ir Sigito Kazlauskų pavyzdžiu. ■

PARODOS

DAILININKĖS ATMINIMUI

Janina Valančiūtė

Liepos 4 d. Lietuvos medicinos bibliotekoje atidaryta Aušros Čapskytės-Šarauskiene (1966–2023) atminimui skirta paroda „Kryžiažodis medicinai“. Paroda veiks iki rugpjūčio 30 d.

Aušra Čapskytė gimė 1966 m. Vilniuje. Mokėsi Vilniaus M. K. Čiurlionio vidurinėje meno mokykloje (dabar – Vilniaus Mikalojaus Konstantino Čiurlionio menų gimnazija). 1993 m. baigė Vilniaus valstybinį dailės institutą (dabar – Vilniaus dailės akademija). Nuo

1997 m. – Lietuvos ekslibrisininkų klubo narė, nuo 1999 m. – Lietuvos dailininkų sąjungos narė.

Pagrindinė A. Čapskytės kūrybos sritis buvo knygų iliustracijos. Ji taip pat kūrė atvirukus, ekslibrisus, logotipus ir kt. Nuo 1987 m. iliustravo daugiau kaip 80 knygų ir kitų leidinių. Dalyvavo knygų grafikos, piešinių ir ekslibrisų parodose Lietuvoje ir užsienyje. Jos darbų yra privačiose kolekcijose Lietuvoje, Austrijoje, Vokietijoje, JAV, Švedijoje.

A. Čapskytė – pirmosios tarptautinės ekslibrisų parodos-konkurso „Lietuvos

medicina“ laureatė ir specialaus prizo už geriausią darbą, skirtą bibliotekai, laimėtoja. Lietuvos medicinos bibliotekoje surengė keletą grafikos, ekslibrisų ir tapybos darbų personalinių parodų (1999, 2003, 2006, 2017). Dalyvavo tarptautinėje ekslibrisų parodoje-konkurse „Lietuvos medicina“ (1994); Tarptautinėje ekslibrisų parodoje, skirtoje italų gydytojui Enzo Pellai (1995); Lietuvos ekslibrisininkų klubo (1997); ekslibrisų parodose „Lietuvos medicina“ (2004, 2014) ir parodoje „Ekslibrisai Eugenijai Šimkūnaitei“ (2021).

Aušra Čapskytė-Šarauskiene (2017).
Reginos Vaišvilienės nuotr.

TAUTINĖS KULTŪROS GAMINIAI – ŠIUOLAIKIŠKAI AUDITORIJAI

Ruošdamasis paminėti artėjančią Tautinio kostiumo dieną, Lietuvos nacionalinis muziejus supažindina su unikalių etnomados aprangos priedų ir aksesuarų linija. Joje pristatomi vienetiniai rankų darbo tekstilės gaminiai, skirti šiuolaikiškiems, bet kartu ir įkvėpimo praeities tradicijoje ieškantiems žmonėms, kuriems nesvetimi aukšti kokybės ir tvarumo standartai. Lietuvos nacionalinio muziejaus etnomados linijos asortimentą sudaro originalių muziejuje saugomų eksponatų rekonstrukcijos ir profesionalų sukurtos interpretacijos, kurios atkartoja autentiškus raštus, ornamentus ir spalvų derinius.

Unikalūs rankų darbo gaminiai

Kiekvienas, apsilankęs Lietuvos nacionalinio muziejaus elektroninėje parduotuvėje, atras platų pasirinkimą – nuo juostų, riešinių, dėklų daiktams iki vytnių apyrankių ar skirtukų knygoms. Trokštantiems saviraiškos laisvės planuojama pasiūlyti ir natūralius, staklėmis austus audinius, kurie leis eksperimentuoti, kuriant savo drabužius ar aprangos priedus. Visus dirbinius muziejuje veikiančiose tekstilės atkūrimo dirbtuvėse pagamino sertifikuotos tradicinių amatų meistrės.

„Gamybos procese nėra pasitelkiamos jokios mašinos. Viskas padaroma mūsų pačių rankomis, naudojant rankines audi-

Muziejus pristatė aprangos priedus: diržus, apyrankes ir kt.

mo stakles arba tiksliai atkartojant naminio audimo, nėrimo ar siuvinėjimo technikas. Naudojame natūralias ir kokybiškas medžiagas bei audinius, kurių autentiškos spalvos išgaunamos, siūlus dažant augaliniais ir pirkintais dažais“, – sako Lietuvos nacionalinio muziejaus tekstilininkė Lina Ausiejienė.

Įprastai šiose dirbtuvėse daromos XVIII a.–XX a. pradžios valstiečių šventinės aprangos kopijos ir rekonstrukcijos, kurios nuolat papildo muziejuje sukauptą didžiausią Lietuvoje minėto laikotarpio rinkinį. Jų sėkmę lemia tai, kad atkuriant tekstilę darniai dirba įvairių sričių specialistės: siuvėja, siuvinėtoja Alina Žemienė, audėja Eglė Raškovskienė, pynėja, audėja Daiva Ona Šopienė, tekstilininkė Lina Ausiejienė. Visą darbą atlieka sertifikuotos tradicinių amatų meistrės audėjos, mezgėjos, pynėjos, siuvėjos, siuvinėtojos; joms talkina batsiuviai ir juvelyrai.

Ilgaamžė tradicija – šiuolaikiškai

„Tradicija, kuri yra užkonservuota tokiu pavidalu, koku gyvavo ilgą laiką, nebūtinai yra vienintelė forma gyvuoti toliau. Mes keičiamės, kultūra kinta, todėl ir tradicija turi būti besivystantis dalykas“, – sako Lietuvos nacionalinio muziejaus generalinė direktorė dr. Rūta Kačkutė. Ji primena ir tai, kad Kazys Varnelis jau ir taip modernius Jungtinių Amerikos Valstijų gyventojus stebino savo optinio meno tapybos darbais, kuriems įkvėpimo sėmėsi būtent etnografiniuose jo motinos austuose raštuose: „Tradicijos interpretavimas leidžia dalykuose išvelgti kažką naujo ir gana inovatyvaus, bet kartu labai atpažįstamo.“

Vienetiniai gaminiai, garantuotas ilgaamžiškumas

Dėvint šiuos gaminius, tampama savos istorijos ir tradicijos ambasadoriais. Kartu yra skleidžiamos lėtos ir atsakingos mados idėjos. Atradus patikusį tekstilės gaminį, vertėtų neatidėlioti jo įsigijimo, nes kiekvienas jų – vienetinis. Pagaminti net ir mažiausią aksesuarą pririekia ne tik laiko, bet ir įgūdžių, meistrystės. „Tai lėtoji ir atsakinga mada, kuri paneigia paprastą vartotojišką požiūrį, kad viskas turi būti prieinama čia ir dabar. Tekstilinkės savo patirtį įdėdžia į kiekvieną gaminį, todėl, įsigydami jį, įsigyiate laiką, o šiame skubančiame pasaulyje tai – reta. Kartu tai yra ilgaamžiai dalykai, kurie dėl savo kokybės tarnaus labai ilgai, galbūt netgi galės būti perduoti kitiems“, – sako R. Kačkutė. Įsigyti etnomados tekstilės gaminių galima Lietuvos nacionalinio muziejaus elektroninėje parduotuvėje. Parengė Lietuvos nacionalinio muziejaus komunikacijos specialistė Živilė Stadalytė

STUDENTŲ LAISVALAIKIS

Kas bendra tarp mokslo, energetikos ir dinozauro?

Didžiausia Baltijos šalyse konferencija – įvairiapusė patirtis ir svarbūs praktiniai įgūdžiai

Viena iš trijų Vilniaus universiteto (VU) Fizikos fakultete veikiančių studentų organizacijų – „Open Readings“ (OR), ugdanti komunikacijos, rinkodaros, IT, dizaino, darbo komandoje ir kitas naudingas kompetencijas. Pagrindinis jau 67 metus gyvuojančios komandos tikslas – organizuoti kasmetinę nemokamą fizikos ir kitų gamtos mokslų konferenciją. OR konferencija – didžiausias tokio formato renginys Baltijos šalyse, suteikiantis visų pakopų studentams galimybę pristatyti savo vykdomus mokslinius tyrimus, dalintis idėjomis su kolegomis iš viso pasaulio ir pasiklausti geriausių pasaulio mokslininkų ar net Nobelio premijos laureatų paskaitų.

Ši studentų organizacija mokslą siekia populiarinti ne tik tarp savo srities atstovų, bet ir plačiojoje visuomenėje, organizuodama viešų paskaitų ciklą „Cafe Scientifique“. Be to, siekiant ugdyti jaunąją šalies mokslininkų kartą, rengiama ir atskira konferencijos Moksleivių sesija. „Dalyvavimas OR komandoje suteikia visiškai unikalią galimybę prisidėti prie didžiulio mokslinės bendruomenės renginio organizavimo. Darbas kiekvienoje iš komandų leidžia įgyti praktinių įgūdžių, komandinio darbo patirties, išmokti spręsti kylančias problemas ir įveikti iššūkius. Konferencijos metu organizatoriai turi galimybę bendrauti su kviestiniais lektorais bei dalyviais ir taip praplėsti savo ryšių ratą.

Galiausiai OR konferencijos organizavimas yra itin teigiamai vertinamas kandidatuojuojant į mokslines laboratorijas arba įvairius finansuojamus mokslinius projektus“, – teigia organizacijos pirmininkė Goda Grybauskaitė.

Sklaidomi mitai apie energetiką

Mokslo populiarinimu užsiima ne tik OR, bet ir Jaunųjų energetikų klubas (JEK). Energetika iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti neįdomi – būtent šį stereotipą savo veiklomis neigia JEK. Jo nariai dažnai vyksta į ekskursijas po įvairias Lietuvos elektrines, organizuoja atviras energetikos ekspertų paskaitas, veda pamokas moksleiviams, prižiūri Energetikos muziejų Antalieptėje. JEK alumnai dirba Valstybinėje energetikos reguliavimo taryboje ir tokiose kompanijose, kaip „Ignitis“ ar „Energy Cells“. JEK pirmininkas Rokas Pietaris vertina klubo veiklą kaip itin reikšmingą ir prasmingą: „Būdami JEK dalimi, galime matyti, kaip fizikos studijos pritaikomos gyvenime ir karjeros galimybės. Ši veikla padeda palaikyti mūsų, kaip besidomiančių energetika ir kaip Fizikos fakulteto studentų, motyvaciją veikti, nes rodo mūsų studijų svarbą.“

JEK organizuoja ir neformalias, jaukias,

Fizikų „Dinozauras“ Vilniuje. VU nuotr.

bendruomenei skirtas veiklas. „Rengiame proto mūšius, energetikos srities debatus. Be to, minėdami Žemės dieną, organizuojame „Loretos dieną“ – renginį, kurio metu visi norintys gali puošti vazonėlius ir pasisodinti augaliukų, taip atkreipdami dėmesį į ekologijos temą. Šio renginio metu renkame senas baterijas, nes žinome, kaip sunku kartais būna prisiversti nunešti jas utilizuoti. Didžiuojamės savo draugiška ir jaukia bendruomene: rengėme filmų peržiūrų, stalo žaidimų vakarus, kartu gaminome maistą ir susitikome žiūrėti „Euroviziją“, – sakė JEK pirmininkas.

Saviraiška ir didžiausia Lietuvos studentų šventė

Mažiausiai formalus VU Fizikos fakultete jau 57 metus gyvuojantis ir netgi Lietuvos nematerialaus kultūros paveldo vertybių sąvado dalimi tapęs renginys – Fi-

ziko diena, daugeliui pažįstama kaip FiDi. 57-osios FiDi pirmininkas Dionizas Zizas ją apibūdina taip: „FiDi yra jau 57 metus išraiškos laisvės siekiančiųjų (daugiausia – fizikų) organizacija. Nuo pat rugsėjo pirmosios FiDi dirbtuvėse, meiliai vadinamose Rūsiu, verda įvairiausi darbai, balandžio pirmąjį šeštadienį kaip dėlionė susidedantys į didžiausią Lietuvos studentų šventę – Fiziko dieną.“

FiDi bendruomenės nariai atlieka įvairiausių darbų: bendradarbiauja su Vilniaus savivaldybe, kitomis organizacijomis, ieško rėmėjų, kuria turinį socialiniams tinklams, dirba su mediena, metalu ir elektronika, apipavidalina organizaciją tiek skaitmeninėje erdvėje, tiek fiziškai, organizuoja per naktį trunkančią FiDi Vakarinę, kurioje yra grojė „Solo ansamblis“, „BIX“, „Fojė“, „McLoud“, „Akli“. Fiziko dienos komanda bendradarbiauja su Latvijos studentais, vieni pas kitus svečiuojasi, dalijasi patirtimi. Dalyvavimas FiDi veikloje tolesnės karjeros galimybių požiūriu yra vertinamas kaip didelis plusas, parodantis išskirtinai stiprias darbo komandoje kompetencijas, gebėjimą sparčiai valdyti iššūkius ir vidinę motyvaciją veikti. D. Zizas sako: „Mūsų nariai per metus mokomi naudotis įvairiais įrankiais, bendradarbiauti tiek su kitais FiDi komandos, tiek su kitų organizacijų nariais, įmonėmis, spręsti inžinerines ir organizacines problemas. Visi šie įgūdžiai yra nuolatos išbandomi, sprendžiant kylančias problemas, o baigus rengti FiDi – sėkmingai pritaikomi.“

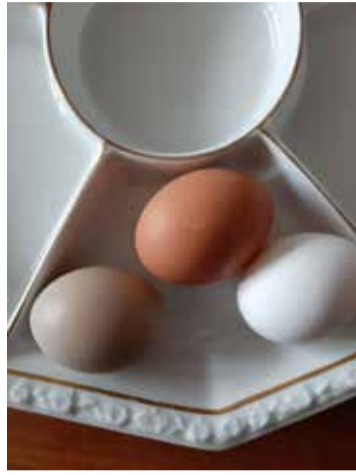
ĮSTABUSIS KIAUŠINIS arba APIE MOKSLĄ – LINKSMAI!

Dr. Laima Petrauskienė

Nebijokite, nepradėsiu sudėtingų filosofinių išvedžiojimų, kas buvo pirmasis – ar įstabusis kiaušinis, ar įstabioji vištėlė, dedanti tokius įdomius kiaušinius. Veiksmas vyks labai buitiškoje erdvėje – nuo mūsų turgelio iki mano virtuvės, bet visgi šiame maršrute bus šiek tiek mokslinių pabarstukų.

Taigi perku turgelyje vadinamuosius kaimiškus kiaušinius. Pardavėja paslaugiai atidaro dėžutę ir supažindina su jos turiniu:

– Štai, matote, čia visokių spalvų kiaušiniai: ir balti, ir rusvi, ir rudi. O šitas – labai

ypatingas – žalsvos spalvos. Turiu vieną vištę, kuri visada deda tik tokios spalvos kiaušinius!

– Oho, – nustembu. – Tokio lietuviškos vištos kiaušinio nesu niekada mačiusi.

– Taip, jis – ypatingas, – sako pardavėja, patenkinta, kad mane nustebino. – Tos vištos kiaušiniai ypatingi ne tik dėl spalvos, bet ir dėl to, kad jie visiškai be cholesterolio.

Ohohoo! Čia tai bent – visiškai be cholesterolio! Dar kartą didžiai nustembu ir jau noriu paklausti, kas ir kokiais metodais tą cholesterolį nustatinėjo jos vištėdėje, bet nusprendžiu geriau patylėti. Reikia džiaugtis tokia protinga pardavėja, besidominčia

mokslu ir puikiai pritaikančia mokslo žinias praktikoje, t. y. prekyboje. O ne šaipytis.

Parsinešusi kaimiškus kiaušinius namo, pirmiausia skanauju tą ypatingąjį, ypatingos vištytės padėtą. Hmm... Tikrai – nestandartinis. Nei skanus, nei neskanus, t. y. visai be skonio. Tokio beskonio kiaušinio neteko ragauti per visą ilgą savo gyvenimą... O gal iš tikrųjų – jis visiškai neturi cholesterolio? Gal pardavėja sakė teisybę? Juk viskas, kas skanu arba labai skanu, – dažniausiai kenkia sveikatai, didina svorį ir sukelia daugybę bausių ligų, todėl viską išmanančių gydytojų nerekomenduojama vartoti...

PRO MEMORIA

Prof. Zina Gineitienė

1941 05 09 – 2024 06 17

Vilniaus žemaičių kultūros draugija pranešė, kad netekome socialinių mokslų daktarės, profesorės, visuomenininkės Zinos Gineitienės.

Z. Gineitienė gimė 1941 m. gegužės 9 d. Žemaitijoje. Anksti neteko tėvų. Dėl savo didelės valios ir pastangų sėkmingai baigė ekonomikos mokslus, o vėliau 50 metų dėstė trijuose Vilniaus universitetuose. 2005 m. Vilniaus universiteto leidykla išleido Z. Gineitienės knygą „Verslo kūrimas ir valdymas“

(327 psl.). Profesorė Zina iš darbo išėjo, tik sulaukusi 75-erių.

Dar dirbdama mokslinį darbą, ji kartu su savo vyru įsigijo sodybą netoli Maišiagalos esančiame Melkio kaime. Kaip tik čia atsiskleidė neeiliniai Zinos organizaciniai sugebėjimai ir pasišventimas daryti gerus darbus. Iš savo santaupų ji šioje sodyboje įkūrė lietuvišką vaikų darželį, o vėliau, talkinant vietiniams gyventojams, iš molio pastatė patalpas, kuriose pradėjo veikti pradinė

mokykla, o visai neseniai išsipildė dar viena Zinos svajonė – senoje daržinėje iš šiaudų buvo įrengta koplyčia.

Nepaisydama didelio užimtumo, Z. Gineitienė dažnai dalyvaudavo Vilniaus žemaičių kultūros draugijos renginiuose. Ji visus žavėdavo savo tauria siela, atliktais kilniais darbais, uždegančia energija ir nesibaigiančiais kūrybiniais sumanymais. Tokia ji ir liks ją pažinojusių žmonių atmintyje.

Netekome iškilaus žurnalisto Vitalijaus Karakorsko

1958 01 02 – 2024 07 06

Lietuvos žurnalistų bendrija ir visa Lietuva neteko Vitalijaus Karakorsko. Jam 2014 metais buvo paskirtas aukščiausias Lietuvos žurnalistų draugijos (LŽD) apdovanojimas už žurnalistinę veiklą – Stasio Lozoraičio premija „Kelyje į Vilties Prezidento Lietuvą“. Šis apdovanojimas skirtas įvertinant tvirtą pilietinę poziciją, taip pat nuopelnus tolerancijai ir savitarpio supratimui tarp Lietuvos etninių bendrijų. Premija laureatui įteikta 2015 m. sausio 10 d.

LŽD svetainėje prieš kurį laiką buvo rašoma: „Daugiau kaip dvidešimtmetį Lietuvos nacionalinės televizijos eteryje transliuojama laida apie Lietuvos žydus „Menora“. Visą šį laiką nepamainomu jos redaktoriumi dirba žurnalistas V. Karakorskis. Nors laidos pavadinimo paantraštėje teigiama, kad ji – „apie Lietuvos žydus“, iš tikrųjų yra ne visai taip. Teisingiau būtų pasakyti, kad laida skirta mūsų šalies istorijai, mūsų valstybės dabarčiai ir praeičiai, kurios integralia dalimi yra ir Lietuvos žydų bendruomenė.

Kurioje dar televizijos laidoje žiūrovai galėjo sužinoti apie pirklių, kovų už nepriklausomybę laikais iš Lenkijos (!) nupirkusių arklių besikuriančiai Lietuvos kariuomenei? Kas dar visuomenei papasakojo apie iš Merkinės

kilusį JAV Masačusetso (angl. *Massachusetts*) valstijos senatorių, 1919-aisiais pradėjusį mūsų valstybės pripažinimo vaju šiaurės Amerikoje? Kas dar Lietuvos istorijos mėgėjams priminė Vilniaus pirklių sūnų Bereką Joselevičių, XVIII a. pabaigoje savo lėšomis sutelkusį ir apginklavusį žydų raitelių būrį kovai su Rusijos imperijos okupantais?

Visa tai – „Menoros“ temos, atrastos ir papasakotos V. Karakorsko. Ir ne tik tai. „Menoros“ herojai yra tapę džiazo muzikantai ir dailininkai, skulptoriai ir pokario partizanai, politikai ir verslininkai. Visi tie, kurių nuopelnai mūsų valstybei ir visuomenei neabejotini, tie, kuriuos neretai kažkodėl pamiršta „didžiosios“ laidos ar visuomenės informavimo priemonės... Iš nedidelio biudžeto egzistuojanti laida rado laiko išmaniai pristatyti palaimintąjį arkivyskupą Jurgį Matulaitį, reabilituoti apdergtą Lietuvos partizaną Juozą Lukšą-Daumantą ir papasakoti apie žydus gelbėjusius lietuvius bei įrodyti netikėtą dalyką, kad nėra didesnių antisemitų bei neonacių už Kremliaus šeiminkus.

Žurnalisto Vitalijaus Karakorsko profesiniai interesai neapsiribojo vien senąja ir naująja mūsų valstybės istorija. Kiekviename savo darbe ar projekte, kuriame dalyvavo, jis

parodo aišką ir nedviprasmišką asmeninę pilietinę poziciją. Pavyzdžiui, agituodamas už stojimą į euroatlantines struktūras laidoje „Faktų aNATOMija“ ir „Atlanto krantas“ ar imdamasis visuomeninės publicistikos laidoje „Akiračiai“ ir „Presingas“. Visos jos skirtingu metu transliuotos Lietuvos nacionalinės televizijos ir radijo eteryje. Be to, svarius, gerai argumentuotus V. Karakorsko straipsnius bei komentarus buvo galima skaityti žurnale „Veidas“, interneto naujienų portale „Balsas.lt“.

Dr. Vytautas Sinica „Veidaknygėje“ rašo: „Pažiro netektys. Atėjo žinia: Valstybės

dieną mirė iškilas žurnalistas ir visuomenininkas Vitalijus Karakorskis. Labai kuklus, kultūringas, garbingas, sąžiningas žmogus. Daugelio žurnalistams skirtų premijų laureatas. Nacionalinio susivienijimo steigėjas, norėjęs tik prisidėti prie steigimo, vėliau iš partijos pasitraukęs.

Apie tą sąžiningumą byloja ir šis epizodas. Prieš keletą metų būtent Vitalijus Karakorskis viešai iškėlė faktą, kad Berlyne diplomatinę tarnybą prieš pat karą ėjęs Kazys Škirpa suorganizavo pasus ir taip padėjo nuo prasidėjusio persekiojimo iš Trečiojo Reicho pabėgti ne vienam žydai. Istorikai, kiek man žinoma, šią jo archyvinę medžiagą ignoravo, bet mes čia ne apie Škirpą, kaip žydų gelbėtoją. Mes apie Vitalijų Karakorskį, kuriam, savaime suprantama, nebuvo nei patogu, nei lengva Lietuvos žydų bendruomenės akyse kalbėti tokius dalykus. Bet tiesa visada buvo svarbesnė, kad ir kaip ją priimtų aplinkiniai. Tiesus, tad dažniausiai kam „nepatogus“ žmogus. Gal todėl, nors LRT radijuje kelis dešimtmečius rengė laidas „Menora“ apie Lietuvos žydų gyvenimą ir ne tik juos, LRT nenuskambėjo jokia žinia ir joks nekrologas apie jo mirtį. Velniškai nesmagiai keista.

Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Jonas Jasaitis
Stilistė-korektorė Gintė Niauraitė
Dizaineris Vilius Zaveckas

Redakcinės kolegijos pirmininkas – Dalius Serafinas, nariai: Alvydas Baležentis, Valentinas Baltrūnas, Valentas Daniūnas, Jonas Dautaras, Vyginas Gontis, Vincas Būda, Regina Kvašytė, Milena Seržantė, Eugenijus Stumbrys, Emilis Urba, Janina Valančiūtė, Raimundas Kaminskas, Algirdas Mikas Žemaitaitis
Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, LT-01118 Vilnius
El. paštas mokslolietuva@gmail.com
Laikraštis internete: www.mokslolietuva.lt

Redakcija gerbia savo autorių nuomonę ir mintis, net jei ne visada joms pritaria. Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslo Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://www.mokslolietuva.lt> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslo Lietuvą“.

ISSN 1392-7191
Leidžia
UAB „Mokslininkų laikraštis“
SL Nr. 169